

slovenski čebelar

1 9 6 4

LETO LXVI

ŠT. 3

VSEBINA

Ing. Jože Rihar: Zastrupitve čebel s kemičnimi sredstvi in varstvo rastlin	65
Franček Šivic: Obisk pri švicarskem čebelarju	67
Ogris Krišpin: Čebele z dolgimi rilčki	70
Vladi Martelanc: Spomladansko delo je pred nami	71
Dr. Nežka Snoj: Zdravljenje nosečnosti z nekaterimi preparati	76
Edi Senegačnik: Kaj so povedali o matičnem mlečku v Pragi	80
Gašper Šnabl: Še o matičnem mlečku	85
Alojz Pirc: S čebelami s Krškega polja v Liko	86

NAŠI PROBLEMI

Veterinarska potrdila in drugi problemi. Vzreja matic in obnovitev plemenitih postaj. Opozorilo in navodilo. Predsednikom in tajnikom čebelarskih društev. Zapisnik 7. redne seje upravnega odbora ZČD	89
--	----

NOVICE IZ ČEBELARSKEGA SVETA

Tuj zagovor naše kranjice. Ali čebele dojilje lahko spoznajo spol ličinke? Evodia danielli. Pomni! V čem je med kot živilo boljši od sladkorja? Čmrlji kot domače živali. Opraševanje sončnic po čebelah. Čebelja zgodba z dramatičnim koncem. Enostavna vzreja matic. Med in srce	91
--	----

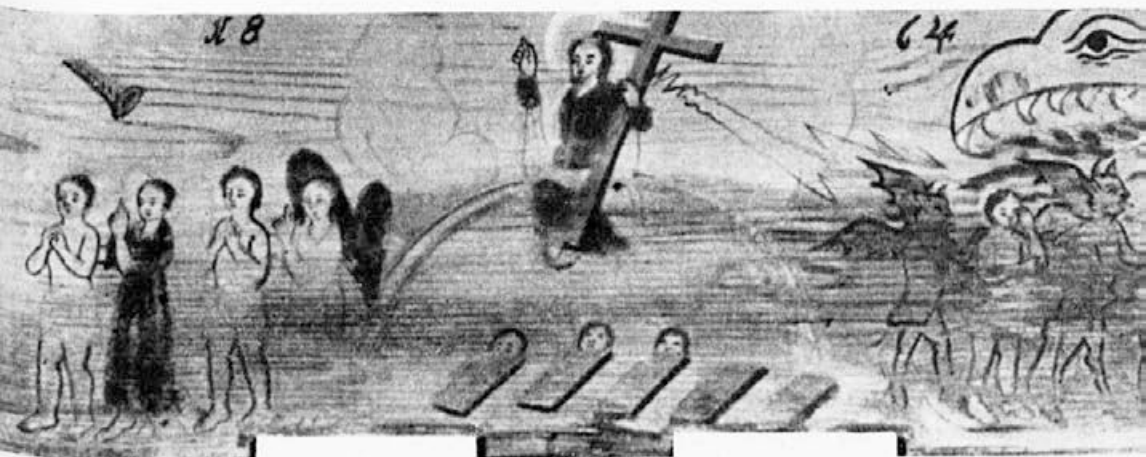
NAŠA ORGANIZACIJA

Prof. Lojze Struna — sedemdesetletnik	94
Iz Rogaške Slatine. Ustanovitev čebelarskega društva v Ribnici na Dolenjskem	95

OSMRTNICE

Buh Ivan. Valentin Peternel. Župnik Josip Verce	96
---	----

List izhaja vsakega 1. v mesecu. Člani, ki plačajo letno članarino 1000 din, ga prejemaajo zastonj. Izdaja ga Zveza čebelarskih društev za Slovenijo v Ljubljani, Miklošičeva cesta 30, tiska ČP Delo — obrat Triglavsko tiskarna v Ljubljani, ureja uredniški odbor: Valentin Benedičič, Ivan Majcen, Slavko Raič, Jože Rihar, Edi Senegačnik in Joško Slander. Odgovorni urednik: Edi Senegačnik. Letna naročnina za nečlane 1200 din, za inozemstvo 1500 din. Posamezna številka na 32 straneh stane 140 din, na 16 straneh 70 din. Odpovedi med letom ne upoštevamo. Kdor plačuje članarino v obrokih, se s prvim obrokom zaveže, da jo bo do konca leta v celoti poravnal. Isto velja za naročnino. Številka žiro-računa pri Narodni banki v Ljubljani, Miklošičeva cesta, 600-14/603-116

ZASTRUPITVE ČEBEL S KEMIČNIMI SREDSTVI IN VARSTVO RASTLIN

ING. JOZE RIHAR

Vzporedno s prizadevanji, da bi povečali množino pridelkov v kmetijstvu, raste tudi uporaba kemičnih pripravkov za varstvo rastlin. Pri tem so poleg živali večkrat ogrožene tudi čebele.

Najpogostejše se zastrupijo čebele, ko obiskujejo drevesa, grmovje ali zelnate rastline, ki so jih škropili ob cvetenju. Škoda pa nastaja tudi tedaj, ko škropimo sadno drevje pred cvetenjem. Pod drevesi cveti namreč regrat ali spomladanski žafran, ki ga obiskujejo čebele. Znani so tudi primeri, da so utrpele škodo čebele, ki so izletavale v škropljena krompirišča na cvetoči plevel — njivno redkev, gorčico, osat. Včasih se zastrupe čebele, kadar škropimo ali zaprašujemo sadno drevje ali poljščine, v neposredni bližini pa cvete oljna repica, rdeča detelja ali ajda. Veter namreč lahko zanaša drobne kapljice ali meglo kemičnih pripravkov precej daleč stran. Zlasti je nevarno, če škropimo ali zaprašujemo s strupenimi pripravki v neposredni bližini čebelnjaka takrat, ko čebele živahno izletavajo.

Pregledali smo kataloge in prospekte zatiralnih sredstev, ki jih nudijo letos našim kmetijskim organizacijam podjetja, ki te pripravke proizvajajo ali razdeljujejo. Vidimo lahko, da se je zopet povečalo število priporočenih zaščitnih sredstev. Če hočemo preprečiti ali vsaj omejiti škodo, ki preti čebelam, je potrebno, da posamezna kemična sredstva dobro poznamo. Po stopnji strupenosti za čebele

se močno razlikujejo. Zato delimo vsa zatiralna sredstva v tri skupine: v hudo strupene, manj nevarne in nenevarne pripravke.

Najbolj nevarni pripravki s čebalami ne smejo priti v dotik. Ne smemo jih uporabljati pri cvetočih rastlinah, kapljice ne smejo padati na cvetoči plevel. Če čebele izletavajo, moramo paziti, da razkuževana površina ne leži v bližini čebelnjaka ali v tisti smeri, kamor letajo čebele. Če je nevarnost, da bi hudo strupeni pripravki zadeli čebele, jih smemo uporabljati le tedaj, ko ni izleta.

Čebalam so hudo nevarni tile pripravki: gama hekso ali lindani, na primer lindan prašivo, škropivo, olje, lindapin, bakreni lindan; parathion; aldrin, dieldrin, endrin; diazinon, oleodiazinon, malathion, dicontal, metasystox; rumesan, kreosan, dinosan, žuto olje; lebaycid, metacide, sevin, mercyrite, rogor, terracytam, dimecron, duter, vsi arzenati.

Našteti sredstev ne smemo uporabljati, če je v času njihove uporabe ali nekaj dni pozneje še možno, da bi se čebele zastrupljale. Kadar je v izjemnih primerih občina izrecno pismeno dovolila uporabo naštetih sredstev v času cvetenja, morajo biti v okolišu 5 km najmanj 5 dni pred nameravanim škropljenjem ali zapraševanjem ustno ali pismeno obveščeni vsi čebelarji.

V skupino čebelam manj nevarnih pripravkov sodijo pantakan, gesarol, sistemična sredstva, systox, ekatin, roxion, thiodan, tiozin, phaltan, delan, dition, radociram, bentox.

Tudi teh pripravkov ne smemo uporabljati pri cvetočih rastlinah, ki jih obletavajo čebele. Pred njihovo uporabo v času cvetenja je treba po predpisih prav tako pravočasno obvestiti bližnje čebelarje. Niso pa sicer potrebni posebni varnostni ukrepi, čeprav čebele lete.

V tretjo skupino nenevarnih kemičnih pripravkov uvrščamo pripravke bakra (bakreno apno), žvepla (močljiva žvepla, žvepla v prahu, žvepleno apnena brozga, cosan, thiovit, sumporol, sumbarit), herbicide, gesaprim, gesagard, zineb Pinus, captan, karathane, dip-terex, orthocide, brestan, dithan, toksafen, kelthan, tedion, hormonske pripravke, agroxone, deherbane in druge.

Iz gornjega seznama, ki pa ni popoln, vidimo, da se pri škropljenju sadnega drevja lahko povsem izognemo uporabi čebelam nevarnih pripravkov, če upoštevamo Program ukrepov iz varstva rastlin, ki sta ga sestavila ing. Kačeva in ing. Vrabl za leto 1964. Zlasti je treba paziti, da uporabljamo čebelam nenevarne pripravke v nasadih, kjer imamo vrste ali sorte, ki cveto v različnem času. Če raste pod drevjem regrat, ga pred škropljenjem s strupenimi pripravki poko-

simo ali pa škropimo le zvečer ali zgodaj zjutraj, ko so cvetovi regrata še zaprti.

V interesu kmetijskih organizacij, ki naročajo pripravke, je, da ohranijo čebele in uporabljajo le nenevarna ali manj nevarna sredstva.

OBISK PRI ŠVICARSKEM ČEBELARJU

FRANČEK SIVIC

Švica je dežela jezer in gora, lepo negovanih gozdov in obdelanih polj, prijaznih mest in vasi. Tako sem si to deželo vedno predstavljal in tako sem jo tudi našel, ko sem jo obiskal.

Že četrti mesec uživam gostoljubje v družini švicarskega logarja v majhni vasi ob vznožju gozdnate Jure. Počutim se kakor doma. Ljudje so prijazni in dobri, pa tudi sama pokrajina je neverjetno podobna tistemu delu naše Gorenjske, ki leži med Šmarno goro in Lubnikom. Švicarji ljubijo svojo domovino in so nanjo ponosni. Mimogrede naj omenim, da ima vsak za orožje sposoben moški vso bojno opremo doma, da mu je takoj pri roki, če bi bila domovina v nevarnosti. Slučajno služi moja soba gospodarju za orožarno: nad posteljo visi strojnica, v kotu je kup pušk, v omari pa uniforma in naboji. Kljub temu se da v sobici prav sladko spati.

Kmalu po svojem prihodu, ko sem se že nekoliko udomačil, sem se začel zanimati, kako je kaj v teh krajih s čebelami in čebelarji. Že takoj pri prvem sem zvedel, da je letošnji donos v primeri z lanskim zelo slab. Edini vir paše predstavlja gozd, ta pa je letos skoraj popolnoma odpovedal. Ajde ne sejejo več. Prepotoval sem več kot pol Švice, pa nisem ugledal niti ene same njive. Tudi pravega kostanja, razen redkih izjem v čisto južnih predelih države, ni videti. Travniki so lepo zeleni, a med travo ne najdeš medovitih cvetlic, po njivah pa zaman iščeš plevela. Obilica okrasnega cvetja po oknih in vrtovih ne more čebelam nadomestiti tistega, kar je sicer nekdanj dajala narava.

Ta močna odvisnost od gozdne paše je povzročila, da so se čebelarji zgodaj začeli ukvarjati s problemom gozdnega medenja. Pod vodstvom čebelarskega inštituta v Bernu je bila ustanovljena nekakšna mreža šestdesetih opazovalcev iz vseh krajev Švice, od katerih vsak še danes vestno obvešča inštitut o vseh pojavih medenja v gozdovih njegovega območja. Šestdeset opazovalcev, to se sliši morda

malo, toda vsak opazovalec ima še pet do deset lastnih poročevalcev, tako da so vsi, tudi najmanjši gozdni predeli pod stalno kontrolo čebelarjev.

Enega takega obveševalca sem tudi sam obiskal in o tem obisku hočem nekaj več napisati.

G. Hans Sager je po poklicu delovodja v železarni, hkrati pa predsednik čebelarskega društva Oftringen pri Oltnu. Že dvajset let vestno zasleduje medenje v gozdovih okoli rojstnega mesta in vodi o vseh svojih opazanjih čudovito vzorno statistiko. Prva stvar, ki mi jo je pokazal tistega septembrskega nedeljskega dopoldneva, ko sem ga obiskal na njegovem domu, je bilo deset novih tehtnic. »To je moj patent,« je povedal z neprikritim ponosom. »Izdelal sem jih za svoje opazovalnice, brez dobrih tehtnic je vsako opazovanje zaman.«

G. Sager ima šestdeset panjev in to na več različnih krajih. Povedal je, da toči vsako leto, tudi takrat, ko imajo ostali čebelarji čisto prazne lonce. To bi pravzaprav ne smelo biti nič čudnega, saj se bolj ukvarja z opazovanjem ušic, ki povzročajo gozdno medenje, kot pa s čebelami.

Tudi danes je imel g. Sager v načrtu, da si skupaj z menoj ogleda, kako kaj kaže z letošnjo jesen z Buchnerio, zeleno ušico na jelki. Zame je bila to izredna priložnost. Saj sem doslej o teh ušicah že precej bral, videl jih pa še nisem.

Pot do bližnjega gozda z avtom ni bila dolga. Spotoma sva se oglasila še pri tajniku čebelarskega društva, ki naju je že pričakoval. Sredi gozda smo se ustavili. G. Sager je iz prtljažnika izložil orodje, ki smo ga potrebovali pri našem delu: škarje, večetrsko, sestavljivo palico, belo rjuho in več povečevalnih stekel. Rjuho smo razprostrli pod najbližjo jelko in že so začele padati nanjo z ostrimi škarjami odrezane veje in vejice. Zdaj smo se vsi trije sklonili nad rjuho in vejice dobro otresli. Na beli podlagi so zagomazeli pajki, mravlje, razni hroščki pa tudi debelušaste, po hrbtu temnozelene, po trebuhu skoraj bele ušice *Buchneria pectinata*. Prešteli smo ušice in nato ponovili delo pod drugo, tretjo, četrto jelko. Tako smo preiskali okoli deset dreves. G. Sager si je zelo natančno ogledoval posamezne vejice, da bi morda zasledil na njih že jajčeca, ki jih leže ta zadnja generacija. Verjetno je bilo še prezgodaj, da bi kaj našel. Pač pa sem jaz preiskal neko prav posebno debelo ušico in našel v njej več čebeljim zelo podobnih, toda temnozelenih, bleščečih jajcec.

Naš strokovni vodja je bil z rezultatom dela zadovoljen. »Drugo leto lahko pričakujemo dobro pašo,« je pojasnil. »Jajčeca, ki jih bodo

samice izlegle morda že prihodnji teden, so osnovni pogoj za to. Toda drugo leto se z ušicami lahko še marsikaj zgodi. Dostikrat sem že opazil, da se spomladi prva in druga generacija lepo razvije, pri tretji ali četrti pa se naenkrat nekaj zatakne. Število ušic začne hitro padati in ko bi morala hoja zamediti, ni o ušicah več ne duha ne sluha. Kaj se je zgodilo z njimi? Ali jih je napadla kakšna bolezen, insekti ali jim je škodovalo slabo vreme — to so vprašanja, s katerimi si belijo glave vsi raziskovalci gozdnega medenja.

Sonce je medtem razgnalo meglo in obsijalo vrhove dreves. Med vejevjem jelk je oživel. Šumenje, ki ga slišimo sicer ob dobri hojevi paši, je napolnilo ves gozd. Toda tega šumenja niso povzročile čebele, ampak — ose. Bilo jih je neverjetno veliko, toliko jih še nisem videl nikoli. »Tudi ose predstavljajo še dokaj nerešen problem,« je nadaljeval g. Sager. »Kaj iščejo sedaj med vejami — ali jim diši sladka mana ali sočno meso ušic? Vsekakor koristne niso, odločilnega vpliva na razvoj ušic pa tudi najbrž nimajo.«

Naš učeni prijatelj je bil zelo zgovoren. Midva s tajnikom sva ga spraševala kot dva učenca svojega učitelja in na vsako vprašanje je znal odgovoriti. Pokazal je na pokapano listje pod hojami: »Poglejta, večje kapljice prihajajo od večjih ušic, manjše od manjših. Nekatere so še čisto sveže in bleščeče, druge, starejše, pa že temne ko smola. V njih so se naselile neke glivice, ki dajejo mani to temno barvo.

Med takimi pogovori je naš čas hitro minil in morali smo se spet obrniti proti domu. Še med vožnjo sem izvedel zanimivo novico, da kupujejo Švicarji naš gozdni med po tri do štiri franke in ga nato prodajajo kot pristen švicarski med trikrat dražje. Razlike v barvi in okusu ni nobene. Le laboratorijsko se da ugotoviti, ali je med jugoslovanski, če vsebuje pelodna zrnca rastlin, ki rastejo samo pri nas. En tak pokazatelj je npr. cvetni prah hrastove bele omele.

Povedati moram, da sta se oba čebelarja zelo zanimala, kako je s čebelami pri nas. Pripovedoval sem jima o AŽ-panju, o naši kranjski sivki, ki je tudi v Švici poznana, o naših čebelarjih, pa še nekaj sem jima pokazal. Kar nagledati se nista mogla res lepe fotografije, ki je prikazovala Jurmanov čebelnjak iz Stožic s 24 poslikanimi panji. »Kaj takega doslej še nisem videl,« je navdušeno vzkliknil G. Sager in ni je hotel več dati iz rok. Moral sem mu jo pustiti za spomin.

Ob slovesu mi je prijazni predsednik predlagal, naj izkoristim priložnost, ko sem že v Švici, in obiščem čebelarski inštitut v Bernu. Tam je sedaj predstojnik njegov dobri prijatelj dr. Hans Wille, ki mi bo lahko o gozdnem medenju še kaj več povedal. Njegov predlog

sem sprejel z veseljem. Čez nekaj tednov sem res obiskal čebelarški inštitut v Liebefeldu pri Bernu, o čemer pa bom napisal kaj več pozneje. Toplo pozdravljam uredništvo Slovenskega čebelarja in vse slovenske čebelarje.

ČEBELE Z DOLGIMI RILČKI

OGRIS KRISPIN

K članku, objavljenemu v Slovenskem čebelarju št. 9, 1965, kjer piše tov. A. Bukovec o čebelah z dolgimi rilčki, ki jih je poslal župnik Kraker iz Kočevske Reke dr. Goetzeju, bi rad dodal tole:

Med okupacijo je prišel iz Kočevja na Bled župnik Kraker, ki je bil tudi čebelar. Svoj čebelnjak je postavil na Bledu poleg čebelnjaka Sokliča Franca, ki je bil tudi čebelar. Soklič mi je razkazal župnikove čebele, ki mu jih je pomagal opravljati. Imel je tudi ključ od čebelnjaka. Pripovedoval mi je, da ima župnik čebele z dolgimi rilčki. Res sem opazil, da je bila na zadnji strani panjev napisana velika črka »R« in to na eni tretjini panjev. To je bil znak za čebele z dolgimi rilčki. Župnika sem prosil, da bi mi prodal en roj teh čebel ali pa celo družino. Rekel mi je, da ne more prodati cel panj, rojev pa pri njegovih čebelah sploh ni.

Ko sva bila s Sokličem nekoč zopet sama pri čebelnjaku, sva pregledala župnikove panje od zadaj. Med temi je bilo nekaj polovičarjev AŽ panja. Družine so bile, zlasti polovičarji, kar natrpane s čebelami. Rekel sem Sokliču, da morajo te družine vendar rojiti, ker so tako močne. Soklič pa mi je rekel, da te čebele ne rojijo in da so za donos medu mnogo boljše kot njegove. Tudi on je hotel kupiti od župnika kakšen panj, pa ga ni hotel prodati. Zelo mi je žal, da nisem mogel priti do čebel z dolgimi rilčki. Župnik Kraker se je preselil potem na Blejsko Dobravo, kamor je prepeljal tudi svoje čebele. Ko sem se po osvoboditvi vrnil iz NOV, sem se zopet zanimal za te čebele. Bil sem silno presenečen, ko sem zvedel, da so neke pomladi vse njegove čebele padle, tako da ni ostala niti ena družina. Vprašal sem se, zakaj se je to zgodilo. Baje je bil župnik jeseni bolan in ni mogel nakrmiti čebel za zimo. Čudim se, zakaj ni kot star čebelar, če je bil res tako bolan, prosil kakega domačega čebelarja, naj oskrbi njegove čebele za zimo, kar bi gotovo vsakdo rad storil. Saj je dobro vedel, da ima edino on čebele z dolgimi rilčki, katerih ni hotel prodati. Morda pa niti ni želel, da pridejo po njegovi smrti v slovenske roke.

SPOMLADANSKO DELO JE PRED NAMI

VLADI MARTELANC

Ko pišem te vrstice zadnje dni januarja, niso imele naše čebele povečini že dva meseca nobenega izletnega dne. Le iz nekaterih krajev Primorske, Štajerske in Gorenjske poročajo, da so se čebele v drugi polovici prav lepo spreletele in otrebile. Ker je nastopila po hudem mrazu po vsej Sloveniji odjuga s temperaturo nad ničlo, upam, da se bomo ob izidu te številke lahko pohvalili, da so se čebele že prve dni februarja povsod prav lepo spreletele in otrebile. Letošnja zmerno mrzla zima je v primeri z lansko za prezimovanje čebel mnogo ugodnejša. Pravi zimski mraz je pritisnil cel mesec pozneje, saj so čebele ponekod še zadnje dni novembra prinašale obnožino. Po lanski hudi katastrofi so čebelarji verjetno previdneje zazimili svoje panje. Kdor je imel lansko jesen čebele v Liki in prezimuje svojo žival na zdravem žepkovcu, se lahko nadeja odličnega razvoja, ne da bi se mučil s kakšnim pretiranim spomladanskim dražilnim krmljenjem. Kjer sta se lani hoja in smreka izneverili, upajmo, da bosta letos radodarnější in da bo jeseni tudi liški žeppek obilno zamedil in ne bo več tako trmast, kot je bil minulo desetletje. Sicer pravijo, da držé čebelarje pokonci večni upi. Da pa ti ne izginejo, mora včasih le »pasti sekira v med«. Tako namreč pravimo, kadar nas medena letina prav lepo poboža. Bližamo se pomladi in zato pogledjmo, kako in kje bomo zastavili prvo delo v novem letu. Vse domače živali imamo v zimskih mesecih lahko neprestano pred očmi, da jim v potrebi tudi pomagamo. Le čebelar ne sme do svojih čebel, ko bijejo svoj težki boj z mrzlo zimo. Sicer mora od časa do časa stopiti do čebelnjaka in pogledati, če je vse v redu. Morda so siničke na bližnji jablani že obrale svojo visečo krmilno pogačo in pobirajo sedaj vznemirjene čebele na panjskih bradah. Te bomo težko odganjali, ako ne obesimo nove pogače. Vendar je vse to le nekaka zunanja kontrola. Prav nič pa ne vemo, kaj se je zgodilo v notranjosti panja, kjer prezimujejo čebele med satjem. Toda ugodna priložnost, ko bomo panje lahko odpirali in pregledovali, je še daleč pred nami. Zato ostane edina možnost, da sklepa čebelar o stanju v notranjosti panjev po zunanjih znakih. Kdaj nastopi takšna zaželena priložnost? Sele ob prvem čistilnem izletu!

Nujno je, da je čebelar ta dan pri čebelah in pred čebelnjakom budno opazuje prvi izlet svojih ljubljensk. Nobeno še tako nujno delo mu tega opazovanja ne sme preprečiti. V tem trenutku se je nekako odprla do sedaj zaprta knjiga njegovega čebelnjaka. Poznam čebelarja, ki v enem samem dnevu ni zamudil takega opazovanja pri svojih treh čebelnjakih, čeprav so stali v razdalji po 5 km.

Še pred pričakovanim izletom poskrbimo, da bo sneg vsaj nekaj metrov pred čebelnjakom odmetan. Če to ni mogoče, posipljemo tla s senenim drobirjem, žaganjem, pepelom, listjem ali s čim podobnim, kajti čebele, ki padajo v sneg, kmalu otrpnejo in se ne vrnejo več v panj. Nič razveseljivejšega ni v tem času za čebelarja ko pogled na panje, iz katerih se vale čebele, ki živahno krožijo nekaj deset metrov od čebelnjaka. Kakšno olajšanje je to za živalce, ko letajoč lahko praznijo svoje prenapolnjeno

črevesje. Svetlorjavi otrebki rosé na bel sneg in ga porjave, da postane umazan. Edino gospodinja, ki suši ta dan svoje perilo, bo na ta let nekoliko nejevoljna, ker bo morala želito ponoviti. Prav je, da čebelar najbližje gospodinje in perice na to že prej opozori. Čebelar mora sedaj z največjo budnostjo opazovati, kako izletavajo čebele iz posameznih panjev. Da bo gneča pri žrelih manjša, razmaknemo zapahe in s primerno žičnato kljuko potegnemo iz panja mrtvice, če ovirajo izletavajoče čebele. Suhe mrtvice, katerih zadek je zakravljen rahlo navznoter, nam ne delajo posebnih skrbi, ker so izrabljene stare čebele, ki so pozimi pomrle. Mrtvice z dolgimi nabrekli zadki, iz katerih iztisnemo bolj temno goščobo, so sumljive in jih pobereмо nekaj deset in z mikroskopsko preiskavo. Ni namreč izključeno, da gospodari v takem panju noseča z grizo.

Ko smo čebelar tako omogočili neoviran izlet, naj se naše oko za kako minuto posveti vsakemu posameznemu panju. Panji, iz katerih čebele bučno lete in odnašajo celo mrtvice, so navadno v redu in niso potrebni kakšne posebne pozornosti. Panji, iz katerih čebele sploh ne lete, so za vsakega čebelarja zelo dvomljivi in si jih mora zato zapomniti! O tem, kaj je s temi družinami, se lahko takoj prepriča, ako pihne v žrelo. Če se oglasi družina z rahlim šumenjem, pomeni, da je tudi v tem panju vse v redu. Družina pač ne čuti potrebe po trebljenju. To bo opravila ob primernem vremenu kak dan kasneje. Kjer pa se družina sploh ne oglasi, je življenje v panju ugasnilo. Zapiski o zazimljanju govore, da je bilo v redu opravljeno in zimska zaloga popolna. In kaj naj bi bil vzrok te nepričakovane izgube? Ako ne gre tu za kakšno bolezen, ga je pokosila lakota. Sicer se čebelar prepriča takoj, ko panj odpre in ko pogleda, kako je prišlo do take tragedije. V levem delu plodišča opazi med ulicami, pod njimi, na dnu panja ter v praznih celicah mrtve, suhe čebele, dočim je na desni strani v satju še 5—6 kg medene zaloge. Torej je družina padla zaradi lakote in to pri polni skledi! Tu je pač neka višja sila povzročila izgubo, za katero še tako vešč čebelar ne more biti odgovoren. Po nekem čudnem naključju je družina v najhujšem mrazu izgubila zvezo s svojo zimsko zalogo in padla za lakoto. Zato pazimo pri zazimljanju, da bo zimska zaloga čim enakomerneje porazdeljena med satjem. Sledi žalosten pogreb: mrtve čebele ometemo, panj osnažimo, medeno in prazno satje spravimo v omaro, žrelo ter brado zapremo. Za čebelarja, ki prezimuje 10 AŽ panjev, pomeni to že 10 % izgubo. Niso redki primeri, ko najde čebelar mrličje brez kapljice medu. Vse kaže, kakor da bi jih bil pri zazimljanju spregledal. Tega sicer ni napravil, pač pa je v pozni jeseni spregledal neko drugo usodno dogajanje — namreč tih, prihuljen poznojesenski rop. Družino brez posebnega obrambnega čuta so tuje čebele brez bučnih znakov ropanja tiho izpraznile. Prav gotovo je taka družina umrla že novembra prejšnjega leta, a roparice niso pozabile na svoje delo. Sedaj ob prvem izletu ponovno stikajo v izropanem panju, kar nas prav lahko privede do tega, da spregledamo mrtvo družino. Pojav ropanja v prvih izletnih dneh najlaže odkrijemo pozno popoldne, ko družine nehajo letati. V napadencih čebele še zelo živahno izletavajo. Ako napadajo domači panji, seveda tudi ti takrat izletavajo. Rop v takem času najlaže ugotovimo, kajti panj, iz katerega izletavajo čebele z nabitimi zadki gostega medu, je napaden. Panj, v katerega letajo take čebele, pa ropa in krade. Vsak tak

rop moramo takoj preprečiti, da se nam ne razpase tudi po drugih panjih. Napadenemu panju zvečer žrelo popolnoma zapremo, brado zaklopimo, čebele s satjem vred prestavimo v medišče in pokrito matično rešetko odmaknemo od prednje panjske stene, da bodo čebele kasneje lahko prišle do spodnjega žrela in izletavale. Ako je zaloga že precej izropana, jo dopolnimo z medenim satjem, panj pustimo nekaj dni zaprt, da se umiri in neha naval roparic. Nato odpremo panju žrelo en centimeter ali dva, da prično čebele izletavati. Ako zaide kasneje še kaka roparica v panj, bega po

Tako živahno je bilo lani v Liki že navsezgodaj

praznem plodišču, kjer ne najde več svojega prejšnjega plena. Navadno potem več ne ropa.

Na večer trebilnega dne čaka čebelarja še važna naloga, da prisluhne pri žrelih panjev, kako so se ti umirili. Panj, ki se v šumenju ne more umiriti in še nadalje kar močno šumi, je gotovo brezmatičen. Kakor hitro nam vreme dopušča, mu moramo pomagati, četudi z nekaj kosi tople opeke. Ako najdemo na lepenki na dnu panja še mrtvo matico ali pa v februarju še nima zalege, je v obeh primerih panj brezmatičen. Moramo mu takoj pomagati, dokler je še živahen. To lahko storimo, ako prezimujemo nekaj tri ali štirisatnih prašilčkov. S sati in čebelami vred ga dodamo osiroteli družini, ki v takem primeru vselej sprejme matico in se potem spomladi normalno razvije. Če pa prašilčka ni, moramo brezmatično družino porazdeliti po drugih panjih. Še dva primera lahko naštejemo, ko lahko izgubimo družine brez kakih opaznih znakov. To je lahko pri družini, v kateri se je

matici semenski mošnjiček izpraznil in je postala trotovka. V drugem primeru pa je matica padla, brž ko je zalegla nekaj jajčec, iz katerih so si čebele že februarja izpodredile mlado matico. Ta pa ne bo dočakala sprašitve v aprilu. Pomnimo, da ostane vsaka mlada matica, ki se v šestih tednih ne more sprašiti, vse življenje trotovka. Ni izključeno, da imamo v panju še nesprašeno matico iz prejšnje pozne jeseni. Seveda je sedaj spomladi trotovka. V vseh teh primerih so zunanji znaki povsem normalni: čebele izletavajo, so mirne in lepo donajajo obnožino. Dokler ne pogledamo v njihovo notranjost, jim ne moremo pomagati; odkrijemo jih lahko šele kasneje, ko lahko že pregledujemo panje. Takrat pa je žal družina že tako okrnjena, da se ne splača več dodajati rezervne matice ali cele družinice.

Opisal sem, kaj lahko delamo ob prvem čistilnem izletu. O kakem splošnem ali radovednem odpiranju panjev in stiskanju po plodišču ni govora; kdor bi počel to, bi povzročil prav gotovo veliko škodo. Izkušeni čebelarji seveda ne potrebujejo takega opozorila, pač pa kak neugnan »začetniški firbec«. Kadar pride kak suh, topel in vetroven dan, odnesemo vlažne slamnice iz čebelnjaka in jih razpostavimo, da se posuše. Umevno je, da ne pustimo med tem panjev nepokritih. Odeti so s papirnim opažem, ki ga imamo navadno pod slamicami. S tem se iznebimo vlage, ki ni v panjih nikoli koristna.

V drugi polovici ali proti koncu meseca marca bomo gotovo naleteli na nekaj toplih dni, ko panje lahko hitro odpremo, da pogledamo v njihovo notranjost. To naj bo prvi spomladanski pregled, pri katerem odkrijemo marsikaj zanimivega, kar je v zvezi z nadaljnjim obstojem marsikaterih čebelje družine. V tem pogosto še hladnem času pa lahko družine le na hitro in bežno pregledamo. Posamezne sate potegnemo iz panja samo do polovice, da opazimo pravilno zalego in dovolj hrane. Potem jih takoj potisnemo nazaj. Šele aprila, ko bo že topleje, bomo družine natančneje pregledali in pazili na tri stvari: na živahnost, na število zaleženih satov in na količino preostale zimske zaloge v satju. Po živahnosti se panji v tem času zelo razlikujejo, zato jih po moči razvrstimo v tri kategorije. Najmočnejše razvrstimo v I., za spoznanje slabše v II., a najšibkejše v III. To najbolje ugotovimo takoj, ko panj odpremo in odstranimo opaž, ker takrat čebele še strnjeno zasedajo gnezdo. Ko se čebele kasneje razlezejo po plodišču, je živahnost teže presojati. Preden pričnemo ugotavljati zaležene sate, vzamemo samo krajni levi ali desni sat iz panja ter ga položimo na kozico. Nato sate razmikamo in jih potegnemo kvečjemu do polovice iz panja. Nadaljnje zaležene sate lahko preskočimo do zadnjega na drugi strani gnezda. Tako lahko ugotovimo točno število zaleženih satov. Pri tem se moramo prepričati, če je zalega pravilno strnjena in da se ne pojavlja med čebeljimi celicami grbasta zalega. To bi ne bilo najboljšo spričevalo za matico, ki postaja morda že jalova. Navadno imajo panji v tem času zalego na dveh, treh ali celo na štirih satih, kar je seveda odvisno od njihove moči. Ako ima včasih zelo živahen panj v primeru z drugimi manj zalege, naj nas to ne plaši, ker je to najbrž dobra prirojena lastnost gospodarske važnosti. Ta bo v ugodnejših dneh krepko potegnil in pustil za seboj tudi tiste, ki začno prezgodaj zalegati. Zgodi se, da tudi sedaj naletimo na brezmatičnost, na matice trotovke ali celo na prelegance. Kako postopamo v

prvih dveh primerih, sem že omenil. S prelegancem je konec marca bolj tvegana stvar, ker v prvi polovici aprila še nimamo za plemenitev godnih troto. Kdor ima dovolj rezervnih prašilčkov, naj matičnike podre in jih po nekaj dneh doda. Družine, ki so mogoče preko zime zelo oslabele, z ločilno desko še bolj zožimo in topleje odenemo. Pri takem pregledu moramo paziti na količino preostale zaloge medu, ki ga seveda ne moremo tehtati, ampak ga ocenjujemo na oko. To izkušenemu čebelarju ne dela preglavice. Proti koncu marca mora imeti družina vsaj še polovico zimske zaloge. Ker pa je včasih poraba pri družinah zelo različna, moramo marsikateri poriniti kak meden sat, da ne bo v deževnem maju stradala ali celo padla. Vsega tega ugotavljanja pa ne zapisujemo v dolgih stavkih na panje ali panjske liste, ampak ga označimo poleg datuma samo s tremi številkami, npr.: (22. III. 64.) I—3—5. To svojo šifro razvozla čebelar takole: 22. marca t. l. je pri pregledu ugotovil, da je zelo živahen, zalega na treh satih in ima še pet kg zimske zaloge.

Ako nosestavim družinam jeseni nismo dodali nosebaka, storimo to sedaj v marcu s pitanjem na zalego. Sicer zdravljenje noseme v tem času ni tako učinkovito kot v prvi polovici avgusta, je pa gotovo koristno. Za primer naj bo čebelar z 20 panji. Za prvo pokladanje pripravi 10 litrov sladkorne raztopine, v kateri bo razstopil 10 tablet nosebaka. Vsak panj dobi torej po pol litra raztopine. To pa po nekaj dneh ponovi. Pozneje pripravi vsak drugi dan po 4 litre raztopine, kateri doda 4 tablete nosebaka in porazdeli po dva decilitra na panj. Ker pokladamo to dozo desetkrat, prejme vsak panj skupno po tri litre sladkorne raztopine in tri tablete nosebaka.

Lani smo preživljali svoj dopust v Liki pri čebelah

ZDRAVLJENJE NOSEMAVOSTI Z NEKATERIMI PREPARATI

DR. NEŽKA SNOJ

Nosemavost je kronična bolezen odraslih čebel, ki se pod vplivom različnih zunanjih činiteljev akutivira in povzroča v tej obliki čebelarstvu ogromno škodo ne samo z odmiranjem družin, ampak tudi s stalnim ustvarjanjem novih žarišč bolezni. Povzročitelj te bolezni je mikrosporidija *Nosema apis*, ki je v aktivni, tako imenovani vegetativni obliki edinole v epiteliju srednjega črevesja, povsod drugod pa le v pasivni, odporni obliki, v trosih. Ti so oviti s hitinsko ovojnico in so prav zaradi tega silno odporni proti fizikalnim kakor tudi kemijskim sredstvom. Temperatura 0 stopinj C uniči trose, posušene na steklu, v 4,5 mesecih, temperatura 18 do 20 stopinj C v 4 mesecih, 30 stopinj C v 2 mesecih, medtem ko 37 stopinj C že v 21 dneh. Iz tega lahko sklepamo, da hitinska ovojnica izvrstno varuje ameboidno klico predvsem pred tistimi neugodnimi vplivi, v katerih se pogosto nahaja, to je predvsem pred mrazom. V iztrebkih čebel uničijo trose hlapi 100 %-ne očetne kisline v koncentraciji 2 ccm v litru zraka v 3 dneh, medtem ko jih uniči 80 %-na šele v 5 dneh, prav tako kakor 20 % in 40 %-ni formalin. Hlapi benzola uničijo trose pri enaki koncentraciji v istem času kakor 80 %-na očetna kislina. Najhitreje uniči trose v izsušenih iztrebkih acetil-klorid, in sicer v koncentraciji 1 ccm v litru prostora že v 2 dneh. Omembe je tudi vredno, da uniči natrijev lug (3 % in 5 %), segret na 95 stopinj C, trose v svežih iztrebkih v nekaj sekundah, medtem ko segret na 55 stopinj C v enakih koncentracijah v 5 minutah. Rastopina sode (10 %) uniči trose v 10 sekundah, če jo segrejemo na 95 stopinj C, 5 %-na pri enaki temperaturi pa v 5 minutah. (Snoj, 1958.)

Glede na to, da so trosi silno odporni, ustvarjajo povsod tam, kamor padajo iztrebki okuženih ali bolnih čebel, tudi nova žarišča bolezni. Trosi povzročajo namreč ponovne okužbe. Tros mikrosporidije *N. a.* dospe v prebavilo čebel s hrano. Po Bailey-ju (1955) vzklije v srednjem črevesju v 30 minutah po tem, ko je došel vanj. V tem času sproži tros polarno nit in se spremeni v planont, ki edini lahko prodre v epitelij srednjega črevesja. Zanimivo je, da so zadnji deli srednjega črevesja prijemljivejši za planonte kakor začetni in srednji deli. Isti avtor smatra, da je vzrok temu v povečani koncentraciji kalcijevega fosfata v teh delih epitelija. V epiteliju se nadalje preko merontov razvije do sporoblastov. Pri temperaturi 30—35 stopinj C lahko ugotovimo prve meronte 10 ur po infekciji (Goetze, Eberhardt in Zeuschel 1959) in to samo v zadnjih delih srednjega črevesja. V naslednjih 32 urah pa se oblikujejo prvi sporoblasti. V 70 urah se torej zaključi razvojni cikel mikrosporidije in v epitelni celici lahko ugotovimo prve trajne oblike — trose. Kmalu nato se epitelna celica razpoči in trosi padejo v lumen črevesja. Potem se začneja z ene strani samookužba, z druge pa se pomeša del trosov med iztrebke. Ti gredo skozi prebavila in se potem izločijo iz organizma. Tako postane čebela kliconosec in razširjevalec bolezni, kajti kamor padejo iztrebki okuženih čebel, nastane novo žarišče bolezni. S samookužbo se v 6—10 dneh okuži črevo po vsej svoji dolžini. Črevesni

sok ponovno povzroči sproževanje polarnih niti in jih aktivira. Tako lahko prodirajo v še nedotaknjene epitelne celice in se tam razmnožujejo.

Spričo teh spoznanj o razvoju mikrosporidije so se začeli tudi prvi poskusi zdravljenja te bolezni. Tako sta leta 1954 Gontarski in Wagner iznašla kemijsko-terapevtsko sredstvo, ki je v razredčitvi 1 : 50.000 toksično za mikrosporidijo *Nosema apis*, toda brez škodljivega vpliva na čebelo. To je živosrebrna spojina, ki sta jo imenovala nosemak. Po njihovem mnenju je dovolj učinkovit. Gontarski (1954) daje navodila za njegovo uporabo, kjer priporoča 3 litre sirupa (600—700 g sladkorja na liter vode) z eno tableto na vsak liter. To pokladamo vsaki družini. Daje se po pol litra tri dni zapovrstjo vsak dan, nato 6 krat po pol litra vsak naslednji dan. Tri poskusne skupine je krmil tako, da je dal prvi spomladi nosemak, drugo je krmil samo s sladkorno raztopino, medtem ko tretje sploh ni krmil. Prva je ozdravela, medtem ko ostali dve nista. Podobne rezultate sta dobila tudi v jesenskih poskusih, le da družine niso ozdravele, temveč se je znižal le procent okužbe.

Tudi Blatz (1955) priporoča uporabo nosemaka. Z njim je jeseni krmil 14 družin, naslednjih 14 pa brez dodajanja nosemaka. Zdelo se je, da spomladi ne bo razlike, vendar so začele čebele v drugi skupini množično umirati sredi aprila, višek umrljivosti je bil v mesecu maju. Družine so tako oslabele, da jih je moral združiti. V prvi skupini umiranja ni bilo. Zaloga medu je bila v obeh skupinah v razmerju 69 % : 31 %. Kljub temu pa zasledimo podatke, ki opozarjajo pred uporabo nosemaka oziroma terapevtskega sredstva, ki vsebuje v svojem sestavu živosrebrne sestavine.

Tako priporoča Barleben (1956) namesto njega zgolj preventivne biološke ukrepe. Vendar je to opozorilo Neuman (1956) na podlagi kliničnih poskusov z aktivnimi komponentami nosemaka (*merthiosal*) in s poskusnim krmljenjem mišk ovrget, ker je ugotovil, da so živosrebrne komponente neškodljive.

Leto pozneje pa slišimo že o fumidilu B kot terapevtskem sredstvu. To je v bistvu antibiotik, ki pa je neobstoje v prisotnosti kisika. Zato moramo sladkorno raztopino, ki vsebuje fumidil B, hraniti na hladnem in temnem prostoru in jo uporabiti najkasneje v enem tednu, če hočemo, da bo učinkovala. Vpliv fumidila B na razvoj mikrosporidije je med drugimi proučil tudi Marcus (1956). Dnevno je krmil družine z $\frac{1}{4}$ litra sladkorne raztopine, ki ji je bil primešal fumidil B. Da bi ugotovil tudi procent čebel, ki so sprejele zdravilno raztopino, ji je primešal rdeče barvilo. Pri tem je opazil, da se je črevesje večine čebel v kratkem času obarvalo. Večkratno krmljenje z manjšimi količinami je bilo najuspešnejše; če je dal liter naenkrat, so začele nositi raztopino v satje. S tem je dokazal, da je sigurneje zdraviti z večkratnimi, toda manjšimi količinami.

Jamieson (1957) je delal poskuse na 56 družinah in sicer tako, da jih je 28 spomladi krmil s fumidilom. Opazil je znatno zmanjšanje okužbe v primerjavi s kontrolnimi 28. Krmljenje v jeseni bolezni ni popolnoma odpravilo, temveč jo je le močno zmanjšalo.

Bailey (1955) je mnenja, da ozdravljenje nosemačnosti s fumagillinom (aktivna substanca fumidila B) ni možno tako dolgo, dokler je okuženo satje v panju. Smatra, da je to važnejše kakor pa zdravljenje samo. Vendar pa Cmejla Otto trdi, da je kljub temu dobil dobre rezultate s fumidilom B,

toda o tem ni dal podrobnejših pojasnil. Ellis-Wilson (1957) pa trdita prav nasprotno, in sicer, da nista mogla ozdraviti okužene družine v eni sezoni niti s fumidilom B niti z nobeno izmed osmih zdravil, katerih imen ne navajata.

Dve pretekli leti so Goetze, Eberhardt in Zeutzel zdravili nose mavost v 20 čebelnjakih na različne načine. Krmili so redno fumidil B v avgustu in če je bilo potrebno, tudi spomladi. Uspelo jim je občutno znižati stopnjo okuženosti v zimskem času ali spomladi, včasih celo ozdravljenje v letnem času. Kompletno izkoreninjenje bolezni jim s tem načinom ni uspelo.

Tudi primerjalni poskusi zdravljenja z obema zdraviloma niso do kraja razčistili problema zdravljenja in zatiranja nose mavosti. Tako poročata o teh poskusih Haller in Sachs (1957). Od 35 zazimljenih družin je bilo spomladi 33,8 % okuženih. Od teh je bilo 5 tako slabih, da so jih zažveplali. Od preostalih 30 so 15 zdravili z nose makom, ostalih 15 pa s fumidilom B, in sicer konec meseca marca. Krma s fumidilom B se je dobro obnesla, visoka umrljivost čebel je padla in nobena družina ni umrla. Krmljenje z nose makom ni uspelo, ker je okužba zelo počasi nazadovala in so ga morali nadaljevati. Sredi maja so 3 družine zažveplali, ostale pa so naprej krmili s fumidilom B. Oba avtorja smatrata nose mak kot brezkoristen za močno okužene družine, vendar se lahko uporablja kot preventivno sredstvo. Najhitreje dosežemo ozdravljenje, če sladkorno raztopino, v kateri je fumidil B, razpršimo po čebelah in po vsej notranjosti panja, posebno še, če so družine slabotne in ne bi mogle po normalni poti jemati klaje.

Mommers (1957) je dobil nekoliko boljše rezultate z nose makom kakor s fumidilom B, toda nobeno zdravilo ni stoodstotno odpravilo okužbe.

Dreher (1956) in Wille (1958) poročata o dobrih rezultatih s krmljenjem fumidila B spomladi. Rezultati krmljenja z nose makom so bili slabi, ker je nastopila pri poskusnih družinah visoka umrljivost starih čebel. Avtor meni, da bi bil lahko preprečil to z uporabo fumidila B.

Goetze in njegovi sodelavci so tudi dobili boljše rezultate (poskusi v kletkah) s fumidilom B kakor z nose makom. V skupinah, ki so jih zdravili s fumidilom B, je preživel več čebel. V poskusih na čebelnjaku spomladi 1956 ni bilo glede na poskuse v laboratoriju bistvenih razlik, ker so družine, ki so jih zdravili z nose makom, izgubile prav toliko starih čebel. Njihove zaloge medu so bile v sorazmerju s tem občutno manjše. Vztrajnega zdravljenja z obema zdraviloma pa niso izvršili. Jesensko in zimsko krmljenje fumidila B daje boljše rezultate kakor nose mak, toda dodajanje fumidila B v zimsko zalogo je odveč, ker izgubi preparat svojo učinkovitost preko zime.

Ellis (1956) smatra tudi fumidil B za nezanesljivo sredstvo, zato priporoča uporabo vioforma in kininskega bisulfata kot cenejša, vendar ne daje podrobnejših podatkov o obeh. Gochnauer (1957) je ugotovil, da teramicin in gallimicin, ki ju dajemo zdravim družinam, vplivata na zmanjšanje zalege, prav tako pa ne stimulira zaleganja niti penicilin in sulfatiazol. Prva dva ne kažeta vpliva na infekcijo v družini. Compocillin omenjajo, vendar brez podrobnosti.

Poltev (1957) je študiral učinkovitost cele vrste drugih snovi oziroma zdravil. Ugotovil je, da učinkuje toksično flavocridin, arenal, acriflavin, euflavin, aminoacridin, thiorgen, inchthargen in nose mak (0,1 %). Tile po-

daljšujejo življenjsko dobo čebel brez zdravilnega učinka: levomycetin, sulfantrol, penicilin, prodigiosin, tripansko modrilo (0,01 %), lavendlovo olje, borovo olje in biomyacin (0,01 %). Zdravljenje je uspelo z nosemakom (0,01 %), fumidilom B (0,1—0,01 %), liomycinom (0,1 %), yatrenom (0,1 %), pyroplazminom in hemosporidinom (0,1—0,01 %), nagininom (0,1 %) ter eukaliptusovim in janeževim oljem (0,01 %). Piroplazmin in hemosporidin sta najučinkovitejša pri koncentraciji 0,01 % (medtem ko sta pri koncentraciji 0,1 % toksična; to velja za biomyacin, yatren in nosemak), eukaliptusovo in janežovo olje pa pri koncentraciji 0,1 %. Zadnji štirje preparati imajo kakor fumidil B visok zdravilni učinek. Njihova prednost pa je v tem, da niso toksični in da podaljšujejo življenje čebel.

Kaesar (1956) je ugotovil, da pospešuje nosemak umiranje starih čebel. V močno okuženih družinah, ki jim je pokladal nosemak, (toda ne tudi v kontrolnih), je opazil nenadno in znatno slabljenje družin, ki ga je povzročala izguba starih čebel.

Schlüter (1957) priporoča dražilno krmljenje (z nosemakom) na prostem, tako da uporabljamo zaprto posodo, oddaljeno 12—20 m od čebelnjaka, vendar ne v smeri leta čebel. Primerjalni testi s to metodo so pokazali dobre rezultate.

Odpornosti čebeljega organizma proti nosemačnosti ni mogoče dokazati. Čeprav je Goetze s svojimi sodelavci poskušal dokazati odpornost s poskusi v kletkah na čebelah iz »odpornih« čebelnjakov (čebelnjaki, ki so v okuženem okolju ostali zdravi), mu to ni uspelo. Lahko je vedno v 10 dneh izval spontano okuženje. Celo tiste družine, ki so bile brez trosov, mu je uspelo umetno okužiti. Pojav odpornosti čebelnjakov torej ne izvira iz rezistence posameznih čebeljih pasem, temveč iz stalnega izvrševanja ukrepov, ki preprečujejo okuženje.

V zvezi s tem so nastala tudi prva opazovanja glede delovanja posameznih zdravil, v prvi vrsti nosemaka in fumidila B. Gontarski je 1956. leta opisal način, kako deluje nosemak in fumidil B. Po njegovem uniči zdravilo ameboidno klico, vendar pusti nedotaknjene z ovojnico zaščitene vegetativne oblike tako imenovanih trosov. Toda troši, tako trdi avtor, ki nastajajo v času zdravljenja z nosemakom, so deformirani ter niso sposobni za razmnoževanje. To trditve so Goetze, Eberhardt in Zeuttschel ovrgli, ker so dokazali, da troši, ki so jih izolirali v času zdravljenja z nosemakom, lahko še povzročajo okuženje. Nadalje trdi Gontarski, da so rezultati dvomljivi, če je družina preveč šibka in ne more jemati zdravila ali pa je premočna, tako da vsaka okužena čebela ne dobi potrebnih količin zdravila. Priporoča, da delamo poskuse ob slabi paši zato, da se zdravilna raztopina ne bi preveč razredčevala z nektarjem. Kaesar (1956) tudi sklepa, da so poskusi zdravljenja v času, ko čebele močno izletavajo, nerealni. Priporoča dodajanje nosemaka prvim 3 litrom zimske zaloge.

Iz vsega tega lahko sklepamo, da si razni strokovnjaki niso edini o zdravilnem učinku posameznih preparatov in da zaenkrat nimamo še zanesljivega sredstva, ki bi preprečevalo razvoj mikrosporidije v organizmu samem. Vsa sredstva, ki so jih razni strokovnjaki do danes preizkušali, ne ustrezajo v celoti. Uspeh, ki ga dosežemo, je različen in odvisen od najrazličnejših zunanjih ter notranjih činiteljev.

KAJ SO POVEDALI O MATIČNEM MLEČKU NA KONGRESU V PRAGI

EDI SENEGAČNIK

Naš list je objavil doslej že precej člankov o matičnem mlečku in njegovem učinku. Vsi, ki so pisali o njem, so previdno in trezno presojali njegovo vrednost. Pri tem so se večinoma oslanjali na razprave različnih znanstvenikov, na poročila nekaterih klinik in pa na izjave mnogih čebelarjev, ki so ga uživali sami ali pa ga dajali drugim. Naši pisci so priznali, da deluje osvežilno in obnavljajoče na utrujeni, izčrpani ali oboleli organizem, pomaga prebolevalnikom, da si hitreje opomorejo, povzroča zvišanje telesne teže, zboljšuje apetit in povrne spanec. Zelo ugodno deluje pri različnih depresivnih stanjih, zlasti starostnih, če seveda niso prehuda. Normalizira stanje depresivnih idej, podcenjevanje samega sebe, upadanje poguma, zveča in povrne sposobnost za delo. Dr. Jurij Senegačnik omenja tudi njegovo učinkovitost pri zvišanem pritisku in pri arteriosklerozi.

Nekateri naši čebelarji so celo precenjevali njegovo učinkovitost in ga smatrali kot nekako vsesplošno zdravilo proti vsem mogočim boleznim in namigovali celo na to, da utegne vplivati celo na raka. Spet drugi so zanikali vsakršno zdravilno vrednost in ga označevali za »modno novost«, včasih celo za navadno goljufijo in se pri tem sklicevali na Švico, ki je javno prodaja matičnega mlečka sploh prepovedala, češ da še ni dovolj znanstvenih dokazov o njegovi učinkovitosti. Od takrat so res že minila leta in znanstveniki, ki so medtem proučevali matični mleček, njegove sestavine in učinkovitost, so povedali marsikaj novega. Pogosto smo našim čebelarjem skušali dopovedati, da matični mleček ni nobeno univerzalno zdravilo, ki bi obujalo mrtve in že zdravilo raka, da pa po drugi strani nikakor ne moremo in ne smemo preko znanstvenih preiskav, poskusov in ugotovitev, ki so jih objavili zadnja leta mnogi znanstveniki, med njimi cela vrsta odličnih biokemikov in zdravnikov. Njihovo neutrudno znanstveno prizadevanje je v zadnjih letih pokazalo in osvetlilo toliko novih momentov in pokazalo tako pozitivne rezultate, da ne moremo kar tako mimo njih. Prav je, da z njimi seznanimo tudi naše bralce, ki venomer sprašujejo, kaj je novega na tem področju. Šele ob jasnih dokazih bomo lahko objektivno gledali na ta zares čudoviti proizvod čebelje družine.

Matični mleček in njegov učinek je že od prvih dni zanimal naše čebelarje. Kar priznajmo, da smo bili vsaj prva leta skoro vsi med nevernimi Tomaži, ki vse stvari niso jemali resno. Ko pa so prišle v svet prve znanstvene razprave in dokazi ter so se začeli o njem izjavljati tudi naši čebelarji, ki so ga bili sami preizkusili, smo začeli nekoliko drugače gledati na vso stvar. Iz poročil mnogih naših čebelarjev, ki so mleček uživali sami ali pa so ga dajali različnim bolnikom, smo kmalu razbrali, da je mleček marsikomu koristil, škodoval pa skoro nikomur. Stvar je postajala res zelo zanimiva in zato smo na kongresu v Pragi z največjim zanimanjem prisluhnili predavanjem oziroma referatom o mlečku.

O njem je razpravljala posebna sekcija, ki ji je predsedoval kanadski zdravnik dr. Joseph Saine, predsednik Mednarodne zdravniške zveze za

apiterapijo. Vsega je bilo deset referatov. Že na prvi pogled smo lahko ugotovili, da je v zahodnoevropskih deželah zanimanje za raziskovanje mlečka nekam popustilo, v vzhodnoevropskih pa je neverjetno naraslo. Tu so se pojavile kar cele skupine mladih zdravnikov, ki so več let preiskovali njegove sestavine in učinkovitost pri različnih boleznih. Med predavatelji je vzbudil veliko pozornost znani francoski raziskovalec matičnega mlečka dr. Belfefer s svojimi sodelavci. Govoril je o ponovnem pojavu menstruacijskega cikla pri ženskah v dobi klimakterija, če so uživale matičji mleček v obliki Apiseruma. Drugi referat je imel V. L. Zveier iz Sovjetske zveze. Razpravljal je o uporabi zdravila Apilak pri zdravljenju pomanjkanja proteina v krvi pri anemiji in hipogalaciji pri otročnicah. Tretji referat je imel V. Lupsan s sodelavci iz Romunije: Turolopsis v Romuniji. V četrtem referatu je razpravljal J. Madar s sodelavci iz ČSSR. Govoril je o vplivu matičnega mlečka na vsebino lipidov in proteinov v plazmi pri zdravljenju arterioskleroze. V petem referatu je E. Malý govoril o tem, ali matični mleček lahko prepreči umetno povzročeno arteriosklerozo. Šesti referat je imel P. Mäsiar s sodelavci iz ČSSR. Govoril je o učinku matičnega mlečka na formacijo retikulocitov (to so predhodniki rdečih krvničk) v poskusnih podganah. Sedmega je imel J. Matuszewski iz Poljske. Njegov referat je bil med najbolj zanimivimi, saj je govoril o rezultatih, ki so jih dobili pri poskusih z matičnim mlečkom v letih 1958 do 1962. V osmem je M. Molnar-Toth iz Romunije govoril o uporabi matičnega mlečka v pediatriji. V devetem referatu je G. Popa s sodelavci iz Romunije razpravljala o fizikalnih in kemičnih lastnostih matičnega mlečka. V desetem pa je N. P. Smaragdova iz Sovjetske zveze razpravljala o čebeljem mlečku različnih čebeljih ras in križancev.

Naše bralce bomo skušali seznaniti s kratko vsebino vseh tistih referatov, ki jih imamo na voljo in ki smo jih dobili v kratkih izvlečkih. Ko bomo dobili še druge, ki bodo objavljeni v posebnem zborniku vseh kongresnih referatov, jih bomo objavili, v kolikor bi utegnili biti zanimivi.

Dr. Belfefer in njegov sodelavec Cautrelet sta govorila o ponovnem pojavu menstruacije pri ženskah v dobi klimakterija, ko so začele uporabljati matični mleček. Takim ženskam so dajali mleček v obliki Apiseruma, potem ko je prenehala menstruacija. V nekaterih primerih se je menstruacija ponovno pojavila, in sicer precej redno, pri drugih pa se sploh ni ali pa zelo neredno. Dr. Belfefer je navedel konkretne primere. Neka 66-letna Kongožanka ni imela menstruacije že šest let. Po uživanju mlečka se je redno pojavljala, ženska se je tudi zredila za 7 kg. Belfefer je poudaril, da so v matičnem mlečku seksogene snovi, ki jih v čebeljem mlečku sploh ni.

Mnogo so govorili o učinkovitosti matičnega mlečka proti arteriosklerozi. O tem je govoril J. Madar s sodelavci. Pri bolnikih, ki so trpeli za arteriosklerozo in njenimi komplikacijami (infarkti, duševne motnje) so napravili elektrokardiografske in rentgenske preiskave, potem pa so jih začeli zdraviti. Predvsem so hoteli preiskati učinek matičnega mlečka na vsebino lipidov in proteinov v plazmi pri zdravljenju arterioskleroze. 30 bolnikov je dobivalo dnevno po eno tableto mlečka (50 mg) in sicer 40 dni zaporedoma. Kontrolna skupina ni dobivala ničesar. Rezultati:

Holesterol, ki povzroča arteriosklerozo, se je pri večini zmanjšal za 10 %. Pri nekaterih bolnikih se sploh ni, pri 6 pa se je celo povečal. E. Malý s sodelavci je delal poskuse z zajci. 12 zajčkom je dajal vsak dan po en gram holesterola in jim tako povzročil umetno arteriosklerozo. Polovica zajčkov pa je dobivala poleg holesterola še matični mleček. Pri vseh 12 zajčkih so se pojavile arteriosklerotične spremembe. Pri tistih, ki niso dobivali mlečka, so bile arteriosklerotične spremembe znatno večje, zajčki pa so tudi shujšali.

Pripomnili so, da učinkuje vitamin B12 podobno kot mleček. Če pa dodajamo bolnikom oba hkrati, je učinek še večji.

Neki španski zdravnik je govoril o poskusih na zajcih, podganah in na morskih prašičkih. Zajčki, oboleli za rakom, se je naredila bula. Po injekcijah z mlečkom se je bula manjšala in polagoma izginila. Na njihovem inštitutu delajo poskuse že 4 leta in so prišli do podobnih ugotovitev kot čehoslovaški kolegi.

Ta zdravnik pa je poudaril, da morajo dobivati starejši bolniki dnevno najmanj 200 mg mlečka obenem z medom, če želimo uspešno zdravljenje.

Zelo zanimive stvari je povedal zdravnik dr. J. Matuszewski iz Polanice na Poljskem. Zdravniki in mikrobiologi v zdravilišču Polanica imajo svoj čebelnjak z večjim številom čebeljih družin, tako da lahko po mili volji dobivajo mleček in ga seveda proučujejo. Vselej ga imajo pri rokah večje količine. Pri tem lahko uporabljajo vse moderne naprave svojega biokemičnega laboratorija. Rezultate njihovih preiskav so objavile poljske medicinske revije. Raziskovalci v tem zdravilišču so hoteli pojasniti te stvari:

1. S kakšno metodo se da najbolje določiti sestavine mlečka.
2. Kako učinkuje matični mleček na tkivo človeškega organizma.
3. V kakšnih dozah naj se daje bolnikom.
4. Mehanizem učinka, ki ga napravi na tkivo človeškega telesa.

Liofilizacija se je pokazala kot najbolj primerna metoda za določevanje matičnega mlečka. Kadar so ga dobivali na ta način, je ohranil svoje bakteriocidne lastnosti več let. Ko so ga namreč analizirali po več letih, je imel še vse take lastnosti kot sveži matični mleček, ki so ga imeli mesec dni v hladilniku. Poskusi so pokazali te rezultate:

Zajci in bele podgane so dobili v dveh mesecih 100 mg mlečka s podkožno injekcijo vsak drugi dan. Druga skupina podgan pa je dobila 2 mg rastnega hormona (STH). Vpliv matičnega mlečka na rast živali je bil večji kot pa vpliv rastnega hormona.

Bolniki, ki so trpeli za arteriosklerozo, so dobivali vsak dan po 50 mg mlečka s podkožno injekcijo, in sicer 3 ali 6 tednov. Z laboratorijskimi metodami so hoteli ugotoviti višino vseh lipidov, ves holesterol, fosfolipide in lipoprotein beta alfa. Poleg tega so izvršili še vse ostale znanstvene preiskave. Rezultati so bili takile: holesterol v krvi se je zmanjšal v vseh primerih. Zvišali so se fosfolipidi in lipoproteini beta alfa. Zanimivo je, da se je razmerje holesterola v krvi pogosto normaliziralo. Značilne spremembe v razmerju krvnih lipidov so opazili šele med 5. in 6. tednom zdravljenja z mlečkom. Raziskovalci so zaključili takole:

Matični mleček učinkuje na tkivo človeškega telesa in preprečuje razvoj arterioskleroze. Nadaljnje preiskave, ki so še v teku, dokazujejo, da

učinjuje tudi na vezivno tkivo. Funkcionalne motnje v organih povzročajo motnje tudi v cirkulaciji krvi. V tem pogledu se zdi mehanizem učinka matičnega mlečka jasen. Matični mleček normalizira funkcionalne motnje v organih in učinkuje poleg tega še spazmolitično, se pravi proti krčenju ožilja in povzroča, da se že zoženi cirkulacijski sistem (ožilje) spet širi. Tako vpliva na vsa obolela mesta in s tem lahko pojasnimo tudi njegov vpliv na različne bolezni.

Te rezultate potrjujejo tudi laboratorijske ugotovitve o vedenju gliko-proteidov v vezivnem tkivu.

ŠE O MATIČNEM MLEČKU

GASPER SNABL

Leta 1962 sem se lotil pridobivanja matičnega mlečka bolj v poskusne namene kot pa iz komercialnih namenov. Nekaj svojih ugotovitev hočem posredovati bralcem Čebelarja.

Po več letih sem srečal znanca, s katerim sva bila skupaj v partizanih. Potožil mi je, da boluje za hemeroidi že nekaj nad deset let. Ker ima majhno kmetijo v hribih, mora trdo delati, pa ga hemeroidi zelo ovirajo. Povedal mi je, da je bil že v bolnici, pa ni bilo nič boljše. Dal sem mu dozo mlečka z medom, pomešanim s cvetnim prahom, za mazanje pa še posebej kavino žličko močno koncentriranega mlečka z medom. Naročil sem mu, da napravi svečko iz vate, jo prepoji z medom, pomešanim s tem mlečkom, kar naj uporabi zvečer. No, in Repnik Ciril, kakor se piše, je ozdravel že po treh dneh. Kdor tega ne verjame, naj zahteva njegovo izjavo.

Neko julijsko nedeljo sem izrezoval iz bukovega lesa žličko za prenos jajčec iz čebeljih celic v umetne matičnike. Nož je bil zelo oster, pa sem se uredal v palec leve roke. Ko je kri prenehala teči, rane nisem obvezal, ampak sem odšel z odprto rano v čebelnjak, da sem odvezal mleček. Nehote sem spravil rano v dotik z mlečkom. Občutil sem pekočo bolečino, to pa samo nekaj minut. Nato sem na rano pozabil. Začudil pa sem se zvečer, ko sem se spomnil na ranjeni palec. Glej čudo, o rani ni bilo ne duha ne sluha. To me je močno presenetilo. Iskal sem prilike, da bi še kje drugje poskušal vpliv samega svežega mlečka na svežo rano. To priliko sem imel pri svojem bratu, ki ima tudi čebele. Rezultat je bil enak. Več prilike pa lani nisem imel, da bi poskušal še naprej.

Nadalje sem ugotovil, da slabo vpliva na osebe, ki so dobile pred uživanjem mlečka večje število raznih injekcij ali pa užile mnogo tablet. Vsakdo dobi po telesu izpuščaje, ki zelo pečejo oziroma srbijo. Mogoče se to ne občuti pri enem gramu mlečka, kajti ta količina je premajhna in skoraj ne učinkuje.

Kuhelnikova Pepca je dobila zaradi vnetja živcev na nogi sto injekcij. Ko pa je dobila mleček, ga je zaužila samo dvakrat, pa je morala prenehati, ker so bili izpuščaji prehudi.

Obiskal sem kmetijo na Remšniku, okraj Maribor, po domače Hodrove. Gospodinja je po hudi bolezni bolela za nespečnostjo. Vsak večer je

morala uživati tablete za spanje. Če jih ni, je bila celo noč budna. Dal sem ji dozo medu z mlečkom in cvetnim prahom. V dozi je bilo okoli 5–6 gramov mlečka in 50 gramov cvetnega prahu. Vnaprej sem ji povedal, da bo dobila izpuščaje, kljub temu pa naj mleček uživa dalje. Izpuščaje je res dobila. Ker pa je jemala mleček še naprej, so se izpuščaji že čez pet dni posušili. Omeniti moram še, da je takrat, ko je dobila mleček, prenehala jemati tablete za spanje, spala pa je kljub temu dobro. Ko ji je mlečka zmanjkalo, je spala še 14 dni dobro, nato pa je dobila novo dozo mlečka s cvetnim prahom. Sedaj ji je že vse pošlo; ne uživa več mlečka in tudi ne tablet. Počuti se zdrava.

Moj znanec Šajbler Jože je obolel za rakom v grlu. Bil je že osem mesecev v bolniškem staležu. Bil je v bolnici v Ljubljani in v Mariboru, nekaj časa pa doma, hodil je samo na kontrolne preglede. Tudi na jeziku je imel že majhno trdo bulo... Vztrajno sem mu dajal mleček s cvetnim prahom. Naročil sem mu tudi, da je masiral vsak večer vrat in vso okolico obolelega mesta. Med je pustil na koži okrog ene ure, nato je z mlačno vodo vrat umil. Po treh mesecih je odšel iz staleža bolnikov in hodi zadovoljen na delo. Ne trdim, da mu je ravno mleček pomagal. Mogoče bi brez njega tudi ozdravel, vendar pa je slučaj zanimiv. V tem času, ko je bil doma, ga niso obsevali. Njegov primer je bil zelo težak, saj je zdravnik povedal ženi, da skoraj ni upanja, da bi ozdravel.

Pa še nekaj o čebeljem strupu:

Leta 1950 so me na plastičnem oddelku kirurške klinike v Ljubljani operirali na dlani in prstancu ter mezincu desne roke. Zaradi drobca bombe, ki mi je ostal v dlani od leta 1944, sta se mi začela krčiti prstanec in meziniec, kar me je močno oviralo pri delu.

Ko sem legel na operacijsko mizo, me je dr. Derganc tolažil, naj se ne bojim, ker ne bom občutil drugih bolečin kot samo injekcijo za omrtvičenje roke. Na vprašanje, če dobim tudi narkozo, je odgovoril, da ne.

Ko sem dobil prvo injekcijo, sem po naročilu gibal s prsti obeh rok. Nobene razlike ni bilo med levico in desnico. Ker je zdravnik videl, da injekcija ni delovala, sem postopoma dobival še injekcije, a brez uspeha. Medtem so mi roko že umili, razkužili in prevezali z gumijastim trakom zaradi tega, da pri operaciji ne bi krvavel. Toda roka je bila še vedno občutljiva kot pred injekcijami. Ker sem videl, da je bil zdravnik začuden, sem mu povedal, da verjetno injekcije zaradi tega ne delujejo, ker sem čebelar. Čebelji pik mi ne škoduje, saj lahko prenesem tudi nad sto pikov naenkrat. »Hvala vam, da ste povedali,« je odgovoril zdravnik. Za hrbotom pa sem slišal, ko je potihoma rekel sestri: »Bomo morali fiziološko.« Nato so me pokrili čez glavo in zaspal sem.

Nedvomno je bil kriv temu čebelji strup oziroma pridobljena imuniteta.

Čebelar Rajhman Josip iz Celja pa je o mlečku napisal tole: Dokler niso iznašli točila za med, so ljudje nehote in nevede uživali z medom tudi mleček — bodisi matični, trotoovski, čebelji, pa seveda tudi cvetni prah. V iztisnjenem medu je bilo pač marsikaj, kar je povečalo njegovo učinkovitost. Čim več je imel raznih primesi, posebno cvetnega prahu, tem učinkovitejši je bil med. S točilom natočimo več medu, ki je čistejši, za potrošnika vabljivejši, zato ga lažje prodamo. Da pa napravimo med zdravilnejši, mu

primešamo danes matični mleček in cvetni prah. S tem smo dobili nekako nekdanji stisnjeni ali netočeni med.

Dolgo sem se upiral, da bi užival takšen med. Ker pa sem vidno hiral kljub vsej mogoči zdravniški pomoči, sem se le odločil, da poskusim. Hodil sem že s palico, ker so se oči zameglile, bil sem razdražljiv, občutljiv za vsako sapico, stalno sem bil prehlajen, neprestano sem moral uživati aspirin. Po uživanju matičnega mlečka in cvetnega prahu se je stanje vidno boljšalo. Odvrigel sem palico in prenehal jemati aspirin. Zopet sem lahko prebiral brez težav tudi cele knjige. V 71. letu starosti sem napravil celo vozniški izpit B kategorije in lansko leto sem korajžno vozil avto po Avstriji. Sedaj lahko opravljam najtežja težaška dela na vrtu in pri hiši.

Moj sosed Kranjc, visoko kvalificirani tovarniški delavec, je bil parolitik. Zdravil se je v Laškem, v Rogaški Slatini, dobival nešteto tablet in injekcij, a vse je bilo brezuspešno. Komaj je prilezel k meni z dvema palicama, še otrok ga je spremljal zaradi varnosti. Po prvi kuri matičnega mlečka je že odvrigel eno palico, po naslednji pa še drugo. Tretjo kuro je delal samo zato, da bi si utrdil povrnjeno zdravje. Danes po štirih letih je še vedno fant od fare.

Tovariš Skok iz Celja, tovarniški uslužbenec, je bil težak astmatik in ni mogel zapreti ust. Žena ni mogla spati poleg njega, ker mu je preveč piskalo iz pljuč. Po dveh kurah matičnega mlečka in cvetnega prahu je šel peš z zaprtimi usti na 400 m visoki Anski vrh pri Celju. Sedaj, po tretjem letu, je še vedno planinec. — Še in še bi lahko našteval.

Matični mleček mora biti konzerviran v dobrem medu. Samo tak med prehaja v kri in uspešno zdravi. Zato smo jaz, parolitik in astmatik ozdraveli. Smatram, da je uživanje mlečka z medom učinkovitejše, kakor so injekcije. Prav je imela medicina v preteklosti, ko je mešala zdravila z medom in s tem učinkovito zdravila.

Udeleženci kongresa na čebelarskem inštitutu v Dolu pri Pragi

S ČEBELAMI S KRŠKEGA POLJA V LIKO

ALOJZ PIRC

Med čebelarji s 1500 čebeljimi družinami, ki pasemo čebele običajno na ajdi na Krškem polju, se nas je letos sedem odločilo, da smo odšli z nekaj nad dve sto panji na žepek v Liko.

V suho zemljo posejana ajda je vzklila neenakomerno in obetala se je slaba paša. Okrog dve tretjini posevkov je vzklilo v običajnem času po setvi in s težavo obdržalo življenje v izsušeni zemlji in poletni vročini. Zaradi suše so to ajdo dramile iz onemoglosti le jutranje rose. Za ostalo tretjino posevkov pa je bilo premalo vlage za kalitev. Tako smo imeli v glavnem dvoje vrst posejanih njiv; na enih je ajda vzklila, na drugih pa čakala dežja. Od setve do izdatnega dežja so minili skoraj trije tedni. Zato se je zakasnilo za teden dni tudi cvetenje pri ajdi, ki je vzklila takoj ob setvi, pri ostali pa skoraj za tri tedne, če primerjamo vse to z običajnim časom cvetenja.

Ajdova paša ni obetala kaj prida, zato smo se po nekajkratnih obvestilih v radiu o dobrem medenju žepka v Liki odločili, da zapustimo domače pasišče in gremo s čebelami na pot. Za mnoge čebelarje je prevažanje sredi naših belih ajdovih polj prava posebnost.

V voznom redu smo ugotovili, da bo trajalo potovanje od pol desetih zvečer do devetih dopoldne, kar je za prevoz čebel izredno ugodno. Pred končno odločitvijo je odšla v Liko manjša skupina čebelarjev, si ogledala pasišča in si zagotovila primerna stojišča. Obetala se je dobra paša, stojišča pa so bila najprimernejša v Malovanu ob železniški progi.

Po končanih pripravih je prišel čas odhoda. Potovanje se je začelo ob treh različnih dnevih. Vsakokrat so na postaji Videm-Krško pripeli po en vagon k potniškemu vlaku. Tako je šlo do Zagreba, od tam naprej pa so ga priključili k pospešenemu.

V vagonu, s katerim sem potoval obenem s čebelami, smo imeli osem-deset panjev, zloženih v dve vrsti ob stenah, v sredini na tleh pa je bila vsa potrebna oprema in deli za sestavo zasilnih čebelnjakov. V enem koncu smo si uredili zasilna ležišča in v presledkih osvetljevali panje z baterijsko svetilko. Vlak je imel pred seboj nad tri sto kilometrov dolgo pot in drvel v noč. Brzino in slabo progo smo občutili, ko smo se oddaljevali od Zagreba, predvsem zato, ker nas je vlekel pospešeni potniški vlak. Vagon se je stresal, zibal, ropotalo je železje oken in vrat, toda panji so na srečo še kar dobro stali. Ko se je pričelo daniti, smo bili že daleč v Liki, v pokrajini, kjer cvetejo na velikih površinah znane medeče rastline resa in žepek ali vrisak, kakor ga imenujejo domačini. Obenem smo ugotovili, da nismo več sami, pred nami sta bila še dva vagona s čebelami. Od teh je bil eden, ki je sprejel tovor nekje na Dolenjskem, precej podoben čebelnjaku na kolesih. Skozi okna in vrata so med vožnjo uhajale čebele, predvsem smo videli to na postajah, ko so obkrožale vagon in se izgubljale ob progi za vlakom. Kasneje smo zvedeli, da je šla ta skupina čebelarjev na pot prvič in sicer

s slabimi in nezadostno zaprtimi panji. Prav gotovo jim bo ostalo to poto-
vanje dolgo v spominu kot koristna šola za prihodnja prevažanja.

Sonce je že ogrelo pokrajino, ko je vlak težavo in počasi sopihal iz
Gračaca mimo postaje Cerovac k našemu cilju v Malovan. Videli smo vedno
več cvetočega žepka in vedno več čebeljih panjev, zloženih v manjših in
večjih skupinah ob posameznih hišah ob vijugasti cesti, ki se je vzpenjala
in vedno bolj približevala železnici.

Ob prihodu v Malovan so naš vagon na stranskem tiru odpeli, potem pa
smo pričeli z razkladanjem. Okrog dvajset metrov od proge se je vrsta
panjev podaljšala za osemdeset. Ko smo odprli čebele, se je srečno končala
naša pot. Na to pasišče je prispel tudi omenjeni vagon s slabimi in površno
zaprtimi panji. Razburjene čebele so vedno močnejše silile iz panjev, obkro-
žale vagon in okolico, pikale in otežkočale zlaganje. Nekaj družin se je tudi
zadušilo.

Kraj, kamor smo prispeli, je oddaljen v zračni smeri okrog šestdeset
kilometrov od morja, po železnici pa se ta razdalja podvoji. Nadmorska
višina je okrog 800 m in zelo verjetno največja višina na progi Zagreb—
Split. Železnica se močno vzpenja od Gračaca proti Malovanu, nato pa se
prične spuščati proti Zrmanji in dalje proti Kninu in Splitu. Vse to hribovje
ob progi je kamenito, delno poraščeno s počasi rastočim drevjem in grmi-
čevjem, daje pa hrano za rast tudi skromnim medečim rastlinam, belemu
in rdečemu žepku ali vrisku. Domačinov je v Malovanu malo, saj lahko
njihova bivališča preštejemo na prste ene roke. Središče predstavlja želez-
niška postaja, v obeh smereh proge pa je po ena čuvajnica s stanovanjem
za železniške uslužbence. Na vsaki strani postaje je po ena zasebna hiša,
od teh pa bo ostala čebelarjem najdalje v spominu hiša in ime gostilničarke
Ruže. Ta je točila črno dalmatinsko vino, vse ostalo pa je prodajala po
svoji želji in ne po želji gostov. Zato so se morali čebelarji oskrbovati po
svoji želji v glavnem od doma ali pa iz okrog dvajset kilometrov oddalje-
nega Gračaca.

Ob paši so bili v tem kraju prevaževalci čebel predvsem iz Slovenije.
Čebele so bile postavljene v glavnem ob progi blizu postajališča, nekaj pa
tudi v bližnji okolici, skupno okrog 2000 panjev ali 25 vagonov.

Paša je bila izredno dobra, pasišče pa prenapolnjeno s čebelami, kar
ocenjujem po tem, da so bili v krajih z manj čebelami donosi še boljši.
Odnosi med čebelarji so bili prijateljski, prav taki pa tudi z domačini.
Mnogi izmed njih so skušali posnemati čebele s tem, da so postali ob točenju
vsiljivi. Predstavljali so si, da dobijo čebelarji med brez stroškov.

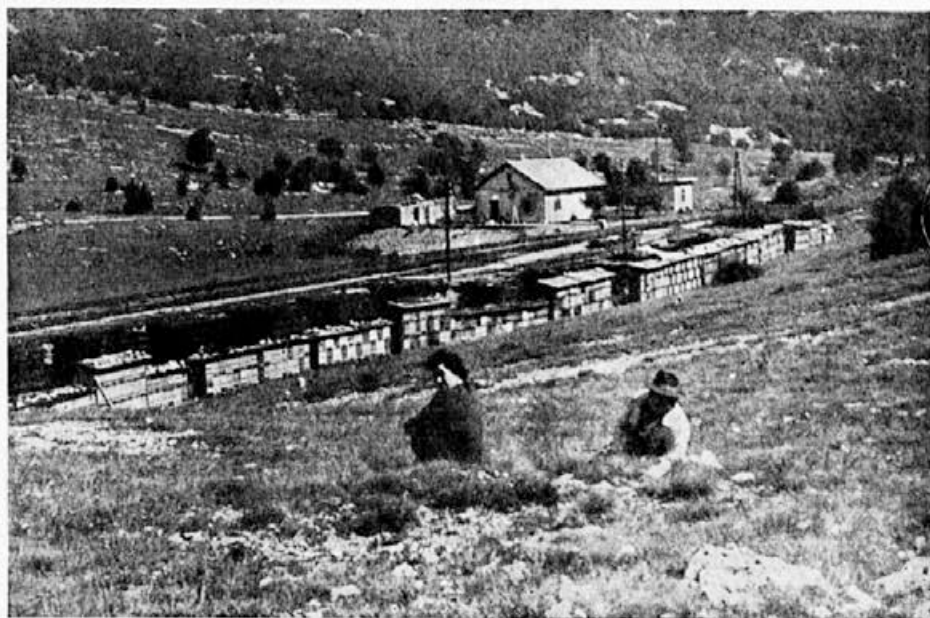
Žepkov med je dober, ima izrazit in značilen okus. Čebele so prinašale
medecino in polnile z njo najprej plodišča in nato šele medišča. Zato je
bilo prav koristno postavljati v plodišče prazne sate in s tem omogočiti in
pospešiti zaleganje matice. Čebele so prinašale tudi mnogo cvetnega prahu.
Važno je bilo to, da je imela matica na voljo dovolj prostora za zaleganje.
Čebelarji, ki niso pravočasno skrbeli za prostor, so imeli ob koncu paše
slabe družine. Med so odkupovala na samem pasišču podjetja »Agromel«
in »Medex« ter dobavljala potrebno posodo po naročilu. Po izjavah doma-
činov in čebelarjev, ki so že večkrat prevažali, je bila paša v tem letu

izredno dobra, ni pa taka vsako leto. Medenje je namreč odvisno od celoletnih vremenskih pogojev pa tudi od določenih bolezni oziroma škodljivcev, ki lahko medenje popolnoma preprečijo. Zato je ta paša negotova in je potrebno pred odhodom nanjo vsako leto posebej ugotoviti, kakšen je začetek medenja.

Na samem pasišču so čebele izpostavljene tudi tatvini, zato morajo biti panji primerno zavarovani oziroma zaklenjeni. Našim čebelarjem so ukradli nekaj panjev, točilo in sod. V prihodnosti bodo morali čebelarji bolj skrbeti za varnost svojega imetja. Podnevi in zlasti ponoči bodo morali imeti čebelarji sami dežurno službo.

Največ čebel so pripeljali na pašo med 5. in 15. avgustom, paša pa je pojenjavala med 16. in 20. septembrom. Posamezni čebelarji in skupine so v tem času že odhajali s čebelami domov, nekateri pa tudi niže proti morju, kjer je bil žepek še v polnem cvetju. S tem novim dopolnilnim prevažanjem pa ni bilo uspeha. Dan se je krajšal in jesen je z vedno večjo močjo privabljala dež in burjo. Najbolje so napravili čebelarji, ki so po končani paši naložili čebele v vagon in odšli domov. Med temi je bil tudi vagon z 80 panji, ki je šel na pot nekaj pred sedmo uro zvečer in prispel na postajo Videm-Krško naslednji dan okrog pol desete ure.

Domov smo se vračali s polovico manjšim strahom, obogateli pa smo z nekaj izkušnjami, ki jih bomo lahko koristno uporabljali na svojih prihodnjih potovanjih.

Na postaji Malovan in v neposredni bližini je bilo več tisoč panjev slovenskih čebelarjev

Problem št. 1 je sedaj že pri kraju. Občina Obrovac je namreč obvestila čebelarje, naj plačajo namesto 1000 din po 100 din na panj, in sicer za veterinarski pregled čebel. Ker pa teh pregledov sploh ni bilo, nima pravice zahtevati kakršnokoli plačila. Zveza je tudi v tem primeru poslala občini svoje pripombe.

Problem št. 2, ki ga bo treba rešiti, so potrdila, ki jih izdajajo naši veterinarji čebelarjem o zdravju čebel. Veljavna so šest mesecev. V sosednjih republikah, zlasti pa v Liki, jih tamkajšnji veterinarji in železniški uslužbenci sploh ne priznavajo. Trde namreč, da morajo po predpisih čebele pri razkladanju in pri nakladanju ponovno pregledati. Taki so baje tudi železniški predpisi. Tudi v Ljubljani je pred enim letom zahtevala dežurna uslužbenka pri potniški blagajni veterinarsko potrdilo, ki ni smelo biti starejše kot tri dni. K sreči ga je čebelar imel, ker ga je dobil šele na dan prevoza, sicer bi ne mogel peljati svojih čebel po železnici. Zveza je že storila vse potrebno, da bi te stvari uredili. Veterinarski službi je predlagala, da bi se na posebnem sestanku z veterinarji pogovorili o tem važnem problemu. O drugih problemih, ki jih bo treba še rešiti, pa piše tov. Jože Resnik iz Maribora v svojem dopisu »S starimi problemi v novo leto«.

Med drugim pravi: Na številnih čebelarskih sestankih razpravljamo o sladkorju za krmljenje čebel, čeprav je s predpisi že urejeno, da lahko nabavljajo čebelarji sladkor za zimsko krmljenje čebel s popustom. Le redke so tiste občine, ki jim je uspelo nabaviti tak sladkor. Večinoma ga moramo kupovati pri trgovski mreži po grosistični ceni. Pred leti je zvezna železniška uprava ukinila popust za prevoz čebel po železnici. Ko bi bile tedaj čebelarske organizacije enotne, se kaj takega verjetno ne bi bilo zgodilo, saj je to v škodo vsemu našemu gospodarstvu. Prav tako smo že pred nekaj leti izgubili regres na panje in čebelarske potrebnosti. Takih ugodnosti si prav gotovo ne bomo mogli več priporiti.

Ze dolgo govorimo o čebelarskem zakonu, ki ga pa do danes še nimamo. Tudi temu je kriva neenotnost različnih čebelarskih organizacij v državi, saj še nimamo tistega organa, ki bi vsa različna stališča vsklajeval in uravnal. Nekaj podobnega je tudi zavarovanje čebel pri zavarovalnici. Morda bi ob sodelovanju vseh organizacij dosegli ugodnejši pravilnik, ki bi bolj ustrezal sodobnemu čebelarstvu. Je pa še nekaj drugih problemov, ki jih bo treba rešiti. To so predvsem zastrupitve čebel zaradi škropljenja in pa zastrupitve s strupenimi plini. Vsi našeti problemi so take narave, da jih ne bo mogla rešiti ena sama čebelarska organizacija, pač pa le skupna zvezna organizacija.

VZREJA MATIC IN OBNOVITEV PLEMENILNIH POSTAJ

Med naše najvažnejše probleme sodi brez dvoma skrb za vzrejo kvalitetnih matic in obnovitev vsaj nekaterih plemenilnih postaj. Zadnja leta smo vse to popolnoma zanemarili. Plemenilne postaje, ki smo jih kmalu po osvoboditvi s takim navdušenjem ustanavljali, so vse propadle. Koliko truda in tudi denarja smo vložili! Kaj naj zdaj storimo, da bo delo spet steklo? Letos junija bomo priredili dva praktična tečaja za vzrejevalce matic. Ze v aprilski številki našega lista bomo začeli objavljati kratke praktične članke o vzreji. Tako se bodo lahko vsi čebelarji seznanili z njo. Tisti, ki bodo prišli na tečaj, pa zato ne bodo nepripravljeni. Sploh bomo posvetili precej prostora v listu vzreji matic in problemom, ki so v zvezi z njo.

Litijsko čebelarsko društvo je sklenilo, da bo obnovilo svojo nekdanjo plemenilno postajo v Pustovem mlinu. To jim ne bo težko, ker so ohranili še ves nekdanji inventar: čebelnjak, hramčke in plemenilnike. Kdor je poznal to plemenilno postajo, mora priznati, da je na tako idealnem kraju, da bi si boljšega ne mogli želeli. Postaja je ob glavni cesti Litijska—Gabrovka, po kateri vozijo

avtobusi dvakrat dnevno. Zveze so zelo ugodne in je zato ta plemenilna postaja kot nalašč za vse čebelarje iz Posavja in tudi iz Ljubljane. Zveza bo obnovitev te postaje gotovo pozdravila in jo tudi gmotno podprla.

Ce bomo v letošnjem letu lahko rešili vse te probleme, bomo slovenski čebelarji res lahko zadovoljni in si za nekaj časa oddahnili.

OPOZORILO IN NAVODILO

čebelariskim preglednikom za pošiljanje vzorcev čebel, ki utegnejo biti pršičave

Znano je, da je pršičavost bolezen odraslih čebel, ki jo spoznamo navadno šele takrat, ko je družina že izgubljena. Zaradi tega priporočamo, da vzamete povsod, kjer obstoji sum za to bolezen, za vzorce po 15 do 20 zimskih mrtvic. Dajte jih v škatlico od vžgalic, ki jo prelepite z lepilnim trakom, na katerega napišete naslov čebelarja in številko panja, iz katerega je vzorec. Zelo važno je torej, da od vzamete vzorec prej, preden so čebele očistile podnico mrtvic. Plesnivih, suhih ali zmečkanih mrtvic ne pošiljajte. Vzorce od vzamete in odpošljete na pregled sporazumno z veterinarskim občinskim inšpektorjem na bližnjo veterinarsko postajo ali zavod, kjer pa teh ni ali niso za to usposobljeni pa na Veterinarski znanstveni zavod v Ljubljani. Cesta v Mestni log št. 47. Da bi preiskavo vzorcev usmerili na pršičavost, napišite na škatlico »sum na pršičavost, če obstoji tak sum. V vzorcih, odvzetih po 15. marcu, ko so čebele že očistile podnico, je navadno težko ugotoviti to bolezen, čeprav je družina morda okužena.

Predsednikom in tajnikom čebelariskih društev

Po sedemletnem načrtu kmetijstva 1964—1970 sestavljajo občine tudi programe razvoja čebelarstva. Pri sestavljanju teh programov je nujno potrebno, da sodeluje tudi naša organizacija. Republiški program razvoja čebelarstva je bil objavljen v prvi letošnji številki Slovenskega čebelarja. Analitiki kmetijskega resora, ki so pregledali program, so ga ocenili kot pozitivnega in realnega. Zaradi tega vam priporočamo, v kolikor

tega že niste storili, da se čim prej sporazumete z občinami in z njimi sodelujete pri sestavi občinskih programov razvoja čebelarstva, pri čemer uporabljate metodo dela in analize svojih podatkov podobno, kakor smo napravili mi. Obenem priporočite občinam, naj naročijo za svoje kmetijske in veterinarske inšpektorje naše glasilo. V naši reviji bodo lahko našli snov, ki jim bo pomagala pri sestavljanju letnih programov in pri njihovi realizaciji.

ZAPISNIK

**7. redne seje upravnega odbora ZČD
dne 27. I. 1964.**

Predsednik je poročal, da je stanovanje na Cankarjevi cesti, v katerem bomo imeli svoje društvene prostore, v zemljiški knjigi že prepisano na Zvezo. Predlog za odlikovanje tov. Juvaniča iz čebelarke družine Rakek s kolajno Antona Janše II. stopnje smo na plenarni seji naknadno odobrili. Na Sekretariatu za kmetijstvo in gozdarstvo so pregledali naš sedemletni plan in izjavili, da je realen. Knjižnice iz različnih virov še nismo prevzeli. Lokal smo oddali v souporabo podjetju »Agroprogres« v Ljubljani. Sklenili smo, naj pošljejo vsi odlikovanci primerne fotografije, da jih bomo objavili v našem listu. Slik ne bomo vračali, pač pa jih bomo hranili v posebnem albumu, kjer bomo tudi na kratko opisali zasluge odlikovancev. Število članov se je do 27. I. 1964 povečalo za 132 in še nadalje raste. Glede vloge za vozne olajšave smo se obrnili na zveznega poslanca dr. Vilfana, da posreduje na merodajnem mestu. Odbor je določil tov. Benedičiča in Senegačnika, da navežeta stike z dnevnim tiskom zaradi popularizacije čebelarstva. V 2. številki Slovenskega čebelarja smo objavili tečaj za preglednike čebel. Odbor je določil, da bo ta tečaj 29. februarja in 1. marca v Ljubljani. Na njem bomo določili tudi datum tečaja za mikroskopiranje. Tečaja za vzrejo matic bosta meseca junija. Odbor je razpravljal tudi o plemenilnih postajah v Kamniški Bistrici in v Pustovem mlinu pri Litiji. Nadalje je sklenil, da je treba takoj obvestiti vse dolžnike, ki naj se izjavijo, kako in kdaj nameravajo poravnati svoje obveznosti. Predsednik je predlagal, da bi proslavili letos 230-letnico rojstva Antona Janše.

Tuj zagovor naše kranjice. Pri vsem priznanju zasluga, ki jih ima za čebelarstvo brat Adam Kehrle, piše H. Schumann v časopisu »Südwestdeutscher Imker« 1962, se moramo varovati, da bi njegova izvajanja slepo prenesli na nemške razmere. Carnici — naši kranjici — očita Kehrle rojivost, nagnjenost k nosešnavosti in pršičavosti in trdi, da ne izdeluje rada satnic, hvali pa anatolsko čebelo. Za vsakega vzrejevalca kranjice, pravi Schumann, so taka izvajanja naravnost nerazumljiva, bodisi da je pri izboru imel nesrečno roko, bodisi da je pred vsem klima v Buckfastu povsem drugačna kakor v matični deželi. Vsak tuji rod in še prav posebno vsaka tuja pasma se mora najprej prilagoditi novim razmeram. Da se je kranjica v Nemčiji dobro prilagodila, je sedaj že lahko več kot dve desetletji dokazala. Morda se v Buckfastu ni prilagodila.

Rojiva je kranjica le tam, kjer v pre-majhnem panju nima več prostora. Če ga je pa dovolj, predvsem mnogo gradi in ne roji, pač pa rada prelega. Z razšir-janjem prostora in graditvijo se da pri kranjici rojilni nagon nadzirati kakor pri nobeni drugi pasmi. O tem bi lahko povedali marsikaj tudi naši praktični čebelarji, ki jim čebele v žniderskih skorjo ne roje, če jim pravilno strežejo.

Presenetljiva je Kehrlejeva trditev, da kranjica ne izdeluje rada satnic. V Nemčiji ne gradi nobena pasma rajši kakor kranjica. Čebelar samo ne sme zamuditi časa, ko čebele grade: takrat mora do-dati satnice.

Nagnjenost k nosešnavosti in pršiča-vosti v primerjavi z drugimi pasmami je še premalo raziskana, da bi se dala iz-reči sodba.

Vsem dvomljivcem naj bo torej po-novno rečeno, da je kranjica pri Nemcih do danes »najboljša čebela«, kakor si jo le morejo želeli. Najbolj znani rodovi te pasme so Peschetz, Troiseck, Hollers-berg in Sklenar.

Schumann ima tudi izkušnje z anatol-sko čebelo. Dosegel je z njo sicer dobre rezultate. Rojivost pa se je pri njej še le prav začela, ko je kranjica z njo že

davno opravila. Toda najhujše zlo: tudi v začetku svojega čebelarjenja ni imel takih satanov. Med kostonjevo pašo se ni dalo pri njej opraviti niti najmanjše delo. Deset metrov od panja se ni smel nihče pojaviti, saj so anatolke pikale skozi tri jopiče.

S. R.

Ali čebele dojlje lahko spoznajo spol ličink? Kakor je znano, ne zalagajo če-bele dojlje starejših ličink čebel delavk s hrano, ki vsebuje pelod, med tem ko dobivajo starejše trotovske ličinke ve-like množine peloda. Zato čebelarji do-mnevajo, da se dojlje pri tem ravna jo enostavno po velikosti celic.

Sedaj je pa profesor Haydak (Min-nesota) s poskusi ugotovil, da so dojlje trotje ličinke tudi v celicah čebel delavk po začetni negotovosti spoznale kot take in jih izdatno pitale s pelodom, po drugi strani pa so ličinke čebel delavk v trot-jih celicah tudi le spočetka zalagale z obnožinsko hrano, kmalu pa povsem brez obnožine. Ličinke čebel delavk v trotovskih celicah so čebele pokrile kot delavke in ne kot trote. V trotovcu so čebele trotovske ličinke v matičnikih pi-tale z matičnim mlečkom.

S. R.

Evodia danielli. V nekem ameriškem strokovnem čebelarškem listu opisuje Fred Schwoebel, oskrbnik v arboretumu Morris v Filadelfiji, kitajsko Evodio, ki bi mogla imeti kot medovita rastlina velik pomen.

To drevo so šele leta 1905 uvozili v ZDA, je pa še sedaj redko in ga imajo večinoma le botanični vrtovi. Je srednje veliko in raste v severni Kitajski in Ko-reji na prostem. V južnovzhodni Pensil-vaniji cvete v drugi polovici julija in vse do avgusta, torej več kot 3 tedne ter ga takrat čebele zelo obletavajo.

Kot vidimo, cvete v času, ki je za če-bele zelo ugoden. Zato bi Evodio lahko še druga svojstva priporočila, da bi jo sadili. Dala bi se pridobivati iz semen, če bi kakih 100 semen vsejali v novem-bru na prostem in jih zavarovali pred mišmi in pticami. Okoli 50 % bi jih spo-

mladi vzkliko. Seme za izpodrejek bi se dalo pridobiti, če so klimatične razmere ugodne. Mlade rastline rastejo presenetljivo hitro. Leta 1951 vsajeno drevo v arboretumu Morris je cvetelo leta 1954 in je prehitelo vsa ostala drevesa, vsajena v istem času. Leta 1955 je bilo že 6 m visoko in je lepo cvetelo.

Evodia je odporna proti mrazu, čeprav sodi v splošnem v vrsto tropskih rastlin. Njeni cvetovi so majhni in belkasti do zelenkasto rumeni, tvorijo kobule s premerom 25 cm. Listi so pepelnato sivi in dišijo aromatično, če jih taremo.

Evodio imamo tudi v Ljubljani na Jezici in bo ljubljanska čebelarska družina poskrbela, da pride v roke čebelarjev, ki jo bodo potem lahko razširili.

S. R.

Pomni! Dva panja, ki imata vsak po 60.000, skupaj torej 120.000 čebel, prinašata več kakor 10 panjev, ki imajo vsak po 12.000, skupno pa tudi 120.000 čebel.

S. R.

V čem je med kot živilo boljši od sladkorja? Tako vprašujejo neredko čebelarje, pa je dobro, če znajo odgovoriti medicinsko utemeljeno. Človeško telo potrebuje razen glavnih hraniv — beljakovin, maščob, ogljikovih hidratov — dolgo vrsto drugih snovi, da vzdržuje svoje zdravje, kakor vitamine, fermente, rudninske snovi in elemente v sledovih. Ker so te snovi neogibno potrebne za vzdrževanje življenja, jih označujemo tudi kot »vitalne snovi«. Naravna živila, kakor so npr. surovo sadje, mleko, zelenjava, krompir in celo žitno zrno vsebujejo vitalne snovi. Tovarniško izdelana živila, kakor sladkor in moka, pa jih često nimajo.

Neprečiščen sladkor se lahko asimilira samo, če je prisoten vitamin B. Za prebavo 1 g sladkorja je potrebno 4,1 grama vitamina B. Naravna sladka živila vsebujejo hkrati tudi vitamin B, ki je potreben za asimilacijo sladkorja. Pri tovarniškem sladkorju se izvrši asimilacija na račun nekako pridobljene telesne zaloge vitamina B.

Moderni človek se danes odreka tudi drugim živilom, ki bi mu mogla posredovati vitamin B. Glavni dobavitelj vitamina B bi bila žitna klica. In prav to v mlinu odstranijo. Samo polnovredni kruh ga ima, nimata pa ga tako imeno-

vani črni in beli kruh, ki ju ljudje danes vedno bolj zahtevajo.

Tovarniški sladkor in bela moka povzročata marsikatero »bolezen civilizacije«, kakor propadanje zobovja, prebavne in presnovne motnje, okvare krvnega obtoka, nervozne motnje. Tudi odpornost proti bakterijam je zaradi pomanjkanja vitalnih snovi zelo zmanjšana. Zato bi bilo potrebno, da ob epidemijah gripe sežemo po vitaminski hrani. Izkušnja uči, da mnogi, ki imajo želodčne, žolčne ali črevesne bolezni, ko uživajo sladkor, ne prenesejo prav tistih živil, ki bi jih potrebovali, da bi imeli dovolj vitaminov, npr. rženi kruh, sadje in svežo hrano. Če pa ne uživajo tovarniškega sladkorja, se čudijo, da to hrano prenesejo. Posebno nevarno je, če bi hoteli otroško naravno željo po sladkorju potolažiti s tovarniškim sladkorjem. Želja po sladkorju s tem ni utešena, ampak celo stopnjevana, posledica pa so motnje v apneni presnovi, v vitaminskem gospodarstvu in često v teku. Če otrok zahteva sladkor, starši menijo, da mu je potreben. To je pravilno in nepravilno. Pravilno je, ker je otrokova želja po sladkorju naravna, toda nepravilno je, če ustrezemo tej želji s tovarniškim sladkorjem.

Po »Imkerfreundu« S. R.

Čmrliji kot domače živali. Če ta vest zveni še tako osupljivo, je vendar res, da že nekaj let delajo poskuse.

Leta 1960 je ustanovil neki tovarnar sklad, iz katerega naj se vsako leto razdeli 20.000 danskih kron za poljedelske raziskave. Lani so polovico te nagrade podelili nekemu docentu za njegove raziskave, kako udomaćiti čmrlije. S svojimi dosedanjimi poskusi je hotel doseči, da bi čmrlije navadil na hišo, da bi matica prezimila in da bi tako pomnožil število teh živali, ki potem spomladi vršijo opraševalno službo.

Borba proti rastlinskim škodljivcem s strupeninami je v zadnjih desetletjih zdesetkala število divjih čmrlijev. Poljedelstvo, predvsem posevki in sadjarstvo, pa nujno potrebujejo čmrlije za opraševanje semenocvetk. Od delovanja čebel in čmrlijev je na Danskem odvisna izguba na valuti 100 milijonov kron: skupček od deteljnega, gorčičnega in drugega semenja, ki ga vsako leto izvažajo iz Danske.

Po Der Österr. Imker. S. R.

Opraševanje sončnic po čebelah. V Sovjetski zvezi so v mnogih obratih preiskovali, kako je žetev sončničnega semena odvisna od tega, koliko je na njih postavljenih panjev. Če je bil v okolišju te kulture kvečjemu 1 panj na 4 ha, so pridelali na ha povprečno 11,85 stotov. Če so jih postavili štirikrat več (1 panj na ha), je žetev narasla na skoraj 17 stotov. Zelo pomembno za pridelek je tudi, kako oddaljene so čebele od sončnih polj. Če je razdalja znašala 400 m, je bilo 7,7 odstotka zrn gluhih; pri oddaljenosti 1600 m pa je ostalo 51 odstotkov semen praznih. Pa tudi v drugem oziru so se pokazale ugodne posledice, ker so čebele obletavale sončnice: neoprašeni cvetovi ostanejo pol meseca odprti in jih čebele lahko vsak poljuben trenutek oprašijo. Če je na voljo mnogo čebel, se cvetovi oprašijo tudi dozore veliko enakomerneje, kakor če jih obletava malo čebel.

S. R.

Čebelja zgodba z dramatičnim učinkom. Ko se je neka brazilska kmetica zvečer vrnila s poljskega dela domov, je našla vrata svoje hiše odprta. Njen mož je bil že zgodaj zjutraj odjezdil v precej oddaljeno mesto, da bi nakupil potrebne stvari. Na pragu je gospodinjo napadel ropar in ji zapretel s samokresom. Vendar ji je uspelo, da se je rešila in se zatekla za svoje panje. Ropar je prestrašen skočil v hišo ter za seboj zaklenil vrata. Kmetica se je hitro odločila ter vrgla koš s čebelami skozi okno v sobo, zaprla naoknice od zunaj in se spravila na varno. Ko se je po daljšem času vrnila skupno s sosedi, ki so priskočili na pomoč, so našli v sobi na tleh dva izmed roparjev, ki so ju grdo zdelale podivjane čebele. Eden izmed njih je potem zaradi hudih pikov »dragih rešiteljic«² celo umrl.

S. R.

Enostavna vzreja matic. Za marsikaterega čebelarja je vzreja matic s presajenjem ličink ali z izsekavanjem jajčec pretežavna. Tem bi priporočili zelo enostavno vzrejo brez kakršnih koli potrebnih priprav, način, po katerem začne rednik takoj negovati dodano vzrejno gradivo.

Zelo močno družino, določeno za rednika, preseli — seveda z matico vred — v drug panj. Le tri ali štiri sate z medom

in obnožino vrni v stari panj, pri tem pa natančno pregledaj, da v njih ne bo prav nobene zalege. Nato odreži v katerem si boš praznem satu spodaj četrtno voščine, poleg tega izreži spodaj še pravokotnik, približno 26 cm dolg in 4 cm visok. Sedaj poišči v panju, določenem za vzrejo, satnico, ki so jo čebele pravkar izdelale in jo je matica tudi na spodnjem delu pravkar zalegla. Izreži tudi tukaj spodaj pravokotnik 26 cm dolg in 4 cm visok in ga vstavi v izrez pripravljenega praznega sata. Ta ima sedaj veliko število en dan ali še manj starih jajčec. Tako urejen sat postavi v sredo starega panja in dodaj še prazne. Od prestavljene družine ometi redniku z dveh zelo živahnih satov vse čebele, po potrebi pa še iz kakenga drugega panja mladice. Tako bo imel rednik dovolj mladih čebel, ki bodo negovale zalego, in še mnogo pašnih, ki se bodo vrstile vanj iz prestavljenega panja. Če je paša dobra, ni treba pitati niti pred to operacijo niti po njej. Če ni paše, je pitanje — najbolje z medeno raztopino — potrebno. Čez štiri dni boš našel v redniku veliko število na pol izdelanih matičnikov; po desetih dneh bodo vsi pokriti in jih drugi dan lahko izrežeš ter jih uporabiš kakor rojeve matičnike v prašilčkih ali jih daš godit redniku v vzrejnem satniku v Zandrovih matičnicah, kakor je opisano v Sodobnem čebelarstvu.

S. R.

Med in srce. Ameriški medicinski strokovni tisk je pred kratkim razpravljal o vrednosti medu pri prehrani na srcu bolnih ljudi. Razprava je ugotovila, da so med — kakor tudi druge vrste sladkorja — odlični vir energije za obdelo srčno mišico.

Neki zdravnik je pri tem sporočil, da je na srcu bolnim pacientom mnogo let dajal vsak dan 15 gramov medu, namesto da bi jim injiciral sladkorno raztopino v veno, kakor često priporočajo in tudi izvajajo.

Mnogo zdravnikov je označilo med kot primerno sestavino ogljikovega vodika pri dieti na srcu bolnih. Čaša tople vode s precejšnjim dodatkom medu je veljala za sredstvo, ki srcu naglo dovaja energijo, in sicer učinkoviteje kakor alkohol. Da bi svoje srce okrepili, so pojedli atleti v klasični Grčiji nekoliko medu, preden so stopili v olimpijsko areno.

S. R.

PROF. LOJZE STRUNA — SEDEMEDESETLETNIK

Prof. Lojze Struna, dolgoletni blagajnik čebelarkega društva Maribor, je praznoval lani sedemdesetletnico svojega življenja. Upravni odbor čebelarkega društva je imel 7. decembra 1963 posebno sejo, ki so ji prisostvovali vsi odborniki in sodelavci ter zastopniki ve-

terinarske službe. Slavlencu je čestital v imenu društva predsednik gospodarskega odbora tov. Jože Resnik. Prav je, da se tudi na tem mestu spomnimo našega slavljenca in malo več povemo o njegovem življenju in delu.

Rodil se je 29. junija 1893 na Hribu pri Dolenjskih Toplicah. V Novem mestu je končal gimnazijo, potem pa se je vpisal na komercialno visoko šolo na Dunaju in v Zagrebu, kjer je postal profesor. Služboval je v Novem mestu in prišel leta 1923 v Maribor, kjer živi še danes. Njegovo marljivo življenjsko delo sta zmotili dve nezaželeni vojni. V prvi je bil na soški fronti, v drugi pa so ga Nemci zaprli in izselili na Hrvaško, od

koder je prišel v Ljubljano, kjer je v velikem pomanjkanju dočakal zlato svobodo. Služba in bivanje v Mariboru sta močno vplivala na spremembo njegovega življenja, ko je postal vnet čebelar že leta 1923. Od takrat je bil član naše čebelarke organizacije. Po osvoboditvi smo ga izvolili v upravni odbor kot blagajnika in od takrat vzorno skrbi za našo blagajno, kljub temu da je denarno in blagajniško poslovanje iz leta v leto bolj zapleteno. Čebelarji smo veseli in ponosni, da imamo tako vzornega blagajnika, ki mu lahko brez skrbi zaupamo svoje premoženje. Ob tako lepem življenjskem jubileju želimo, da bi naš blagajnik profesor Struna še mnogo let čil in zdrav ostal med nami, še naprej pisal številke in račune ter ugodno zaključeval letne obračune!

Čebelarstvo društvo Maribor in okolica

IZ ROGASKE SLATINE

Lepa jesenska nedelja nas je privabila na čebelarski sestanek, ki se ga je veselil vsak naš čebelar, saj je bilo med drugim tudi predavanje tov. Edija Senegačnika. Na sestanku se je zbrala večina čebelarjev, nekaj šolarjev in neorganiziranih čebelarjev. Že pred sestankom smo živo govorili o letošnji čebelarski letini. Tov. Senegačnika so čebelarji obsedli in mu postavljali razna vprašanja. Čeprav se sestanek še ni začel, je tov. Senegačnik rade volje odgovarjal na postavljena vprašanja.

Prišel je čas uradnega dela sestanka. Predsednik Janžek Franc je v uvodu pozdravil vse navzoče člane in nečlane, posebno pa tov. Senegačnika. Med drugim je izrazil zadovoljstvo, da se nam je uresničila dolgoletna želja, da bi slišali tov. Senegačnika. Predavanje je bilo zelo dobro, takega tukajšnji čebelarji še nismo imeli. Povezano je bilo s filmom, ki je še podkrepil predavateljevo izvajanje. Tov. Senegačnik je v poljudni obliki razlagal zazimovanje in bolezní čebel, kar je bilo najbolj aktualno za ta letni čas. Po končanem predavanju so

čebelarji zopet postavljali predavatelju razna vprašanja, ki jim niso bila povsem jasna. Posebno živahna razprava je bila o našem panju. Čeprav so bila mnenja deljena, smo se zedinili, da našim pašnim pogojem najbolj ustreza AŽ panj.

Na zaključku smo zavrteli še švicarski film, potem pa je pristopil k meni starejši čebelar in mi dejal: »To je bilo zares dobro predavanje!«.

Čebelarji čebelarske družine Rogaška Slatina, se tovarišu Ediju Senegačniku še enkrat zahvaljujemo za njegov trud, da nas je obiskal in povedal veliko novega.

USTANOVITEV ČEBELARSKEGA DRUŠTVA V RIBNICI NA DOLENJSKEM

Dne 25. avgusta 1965 je bil ob 8. uri ustanovni občni zbor čebelarskega društva v Ribnici na Dolenjskem. Priprave za ta občni zbor so tekle precej časa ob anketi, za katero je poslal pripravljani odbor vsem čebelarjem na področju občine Ribnica potrebne tiskovine, da jih izpolnijo in podajo svoje izjave, ali so za to, da si ustanovijo lastno čebelarsko društvo ali ne. Z izidom te ankete je bil pripravljani odbor zelo zadovoljen, saj se je 51 čebelarjev izjavilo, da si namesto že obstoječe čebelarske družine ustanovijo lastno čebelarsko društvo. Pripravljani odbor je začel nato sestavljati nova društvena pravila, pravilnik in poslovnik, vse na osnovi sodobne politike in gospodarstva ter poslal vsakemu anketirancu po en izvod na vpogled in v razmišljanje.

Pred začetkom občnega zbora je bilo kratko predavanje s filmom o čebelarjenju v Rusiji in o čebeljih boleznih, posebno o nosemi. Predaval je zvezin predavatelj Vlado Martelanc.

Nato so sledile formalnosti, nakar je predsednik pozdravil navzoče oblastne in zvezne udeležence. Sledila so poročila, ki so bila zelo premišljena in skrbno sestavljena, posebno glavno poročilo, ki ga je imel tajnik Franc Levstek. Pri vseh organizacijskih podrobnostih je tudi omenil, da postavljamo danes vprašanje čebelarstva na mnogo širšo osnovo kakor nekdaj. Danes ne zadovoljuje več, da imaš čebele, potem pa se za vse druge stvari nič ne zanimaš. Tak način čebelarjenja ni sodoben, ker čebelarstvo zaradi družbenih potreb danes

ne more več biti samo konjiček posameznika ali šport, temveč je važna in nujna gospodarska panoga. Nadalje je tajnik omenil tudi pravilnik, ki ga je sestavil pripravljani odbor in ki urejuje vse organizacijske poslovanje ter vse odnose čebelarskih družin do društva in sosednjih družin. Važna priloga k njihovim pravilom je tudi pravilnik za pasišča na teritoriju ribniške občine in pašni kataster, ki ga je odobrila občinska skupščina.

Po poročilih se je razvila med navzočimi krajša zelo koristna debata, potem so bile volitve upravnega in nadzornega odbora, ki so jih navzoči izvedli na podlagi ankete, s katero je bilo že vnaprej določeno, kakšne funkcije bodo izvoljeni odborniki opravljali: predsednik Franc Farazin, tajnik Franc Levstik, referent za strokovno izobrazbo in tisk Jože Kos, za društveno trgovino Franc Gradišar, za pasišča in prevažanje Herman Urbančič, za obveščevalno službo Andrej Zajc, za plemenilno postajo Ciril Abrahamsberg, za čebelje bolezni Vinko Kranjc, za zavarovanje čebel Marija Arko in za gospodarsko poslovanje Ludvik Češarek. V nadzorni odbor so bili izvoljeni Alojzij Zbačnik, Rudolf Lovšin in Franc Oberstar.

Nato je prevzel predsedstvo občnega zbora novoizvoljeni predsednik, ki se je navzočim zahvalil za zaupanje. Prebral je seznam članov, ki so pristopili v društvo že pred občnim zborom ali na samem zboru in jih vse proglasil za ustanovitelje čebelarskega društva v Ribnici.

Po tej proglasitvi je tajnik Zveze tovariš Cvetko pozdravil vse navzoče in opravičil njenega predsednika tov. Benedičiča, ki se iz opravičenih razlogov ni mogel udeležiti tega zbora. Želel je novo ustanovljenemu društvu veliko uspeha pri njegovem delu, ki bi naj bilo koristno skupnosti in posameznim čebelarjem. Obljubil je, da bo Zveza v primeru potrebe dala novemu društvu vso pomoč. Končno sta tudi zastopnika občine in kmetijske zadruge želela društvu pri njegovem delu mnogo uspeha.

Po krajši debati so navzoči določili enkratno vpisnino za člana 1000 dinarjev, članarino za leto 1965 pa tudi 1000 dinarjev. Članarino za 1964 leto pa bo določil novi občni zbor.

Vsa hvala, da je bil občni zbor tako skrbno izveden, gre tajniku tov. Levstiku.

F. C.

BUH IVAN

je umrl 26. I. 1962 v starosti skoraj 80 let. Na izletu čebelarjev v Begunje in v čebelarškem muzeju v Radovljici je bil vesel in zadovoljen. Nihče ni pričakoval, da ga čez nekaj mesecev ne bo več med nami. Po poklicu je bil podobar in rezbar. Ustvaril je več pomembnejših del, ki so mu še sedaj v čast. Bil je miren in tih. V delavnici pa se je rad in odkrito pogovoril bodisi o svojem poklicu in zastavljenih delih ali pa o čebelarstvu. Kot človeka sta ga posebno odlikovali dve lastnosti — izredna skromnost in poštenost. Tudi kot čebelar je bil skromen. Morda so ga čebelice prav zaradi manjšega števila družin še bolj pritegovale. Pri njih je našel razvedrilo in novih umskih moči, ki jih je potem z barvami vnašal na platno ali pa z dletom v les.

VALENTIN PETERNEL

Dne 3. februarja 1965 nas je po dolgi in težki bolezni za vedno zapustil dolgoletni čebelar Valentin Peternel. Pokojnik se je rodil 6. II. 1891 na Belci pri Mojstrani kot sin malega posestnika. Že v rani mladosti je pokazal izredno veselje do čebel, toda zaradi težkih razmer, v katerih so živeli njegovi starši, si jih ni mogel nabaviti, pač pa je še kot deček čebelaril le s čmrlji. Ko je odrasel in se osamosvojil, si je v bližini svoje domačije postavil lastno ognjišče in takoj pričel z ljubeznijo čebelariti. Nad 40 let se je ukvarjal z »muhami«, kakor jih je v šali imenoval.

Neštetokrat smo pred njegovim čebelnjakom kramljali in kaj rad je pripovedoval nam mlajšim čebelarjem o svojih zanimivih doživljajih pri čebelah.

Odkar obstoji naša čebelarska družina, je bil vreden član naše družine ter naročnik Slovenskega čebelarja, ki ga je prav rad prebiral in dopolnjeval svoje praktične izkušnje z nasveti v glasilu. Da je bil res priljubljen, je pokazal njegov pogreb. Na njegovi zadnji poti smo ga spremili v velikem številu in ga položili k zadnjemu počitku na dovško pokopališče v »kraljestvu zlatoroga«, kakor ga je rad imenoval planinec Aljaž.

Čebelarska družina Dovje-Mojstrana

ZUPNIK JOSIP VERCE

Dne 30. novembra 1963 so položili k večnemu počitku na pokopališču v Zabnici pri Skofji Loki tamkajšnjega župnika Josipa Verceta. Pogreba, kakršnega Zabnica še ni videla, smo se udeležili tudi čebelarji naše čebelarske družine, ki je poklonila svojemu zvestemu članu lep venec v spomin in pa v zahvalo za vse, kar je dobrega storil. Rajni se je rodil 8. julija 1887. leta v Dobrniču na Dolenjskem. V Zabnico je prišel leta 1920 in ostal tu do smrti, celih 43 let. Kmalu po prihodu je začel čebelariti in potem čebel ni več opustil. Ni pa čebelaril na veliko, ker ni iskal dobička, čebele so mu bile le za zabavo in v oddih.

Kakor vsi slovenski duhovniki je moral tudi on med nemško okupacijo zapustiti svojo faro in čebele. Vojno je preživel v svojem rojstnem kraju na Dolenjskem. Po vojni se je takoj vrnil in si zopet nabavil čebele.

Težko bolan je šel iskat zdravja v Novo mesto. Namesto zdravja pa ga je tam dohitela smrt. Prepeljali so ga spet domov, saj je želel biti pokopan na lepem Sorškem polju, kjer je deloval toliko let.

Čebelarji loške čebelarske družine ga bomo ohranili v lepem spominu.

Virmašan

POROČILO ZA JANUAR

Januar je bil izredno hladen. Minimalne dnevne temperature so bile vselej negativne, maksimalne pa se tudi večina dni niso povzpele nad ledišče. Najnižjo srednjo mesečno temperaturo ($-7,9^{\circ}\text{C}$) je imela opazovalnica Lovrenc na Pohorju, najvišjo ($-5,3^{\circ}\text{C}$) pa Prosenjakovci-M. Sobota. (Opazovalnica Škofije pri Kopru ni upoštevana.) Razen na Primorskem je povsod ves mesec ležala snežna odeja, ki pa je bila zelo tanka. V prvi in drugi dekadi je ponekod neznatno snežilo. Vseskozi je bilo zelo suho vreme, le opazovalnica Breg-Tržič je zaznamovala 1 dan, ko je rahlo deževalo.

Čebelarne družine za sedaj še mirno prezimujejo. Poraba hrane je precej velika, saj je tehtnica padla dvakrat toliko kot v decembru in dobrih dvajset dkg več kakor lani v tem času. V splošnem ni bilo nobenega izletnega dne. Griže za zdaj še ni opaziti.

Lovrenc na Pohorju: 27. januarja je bil delno izleten dan.

Selnica ob Dravi: Po 62 dneh so se 27. I. čebele dobro izletele in otrebile. Temperatura je bila v senci $+5^{\circ}\text{C}$.

Kraj opazovalnice	Donos ali poraba v			Skupno pridobil ali porabil dkg	Srednja mesečna toplotina °C	Dnevi			Sončni sij v urah
	I.	II.	III.			izletni	deževni	s snežno odejo	
	mesečni tretjini dkg								
Breg—Tržič	— 40	— 30	— 20	— 90	— 6,1	0	1	31	144
Dražgoše—Šk. Loka . . .	— 10	— 30	— 40	— 80	— 7,3	0	0	31	109
Žerovnica—Postojna . . .	— 30	— 35	— 30	— 95	—	0	0	31	159
Rogatec	— 10	— 10	— 10	— 30	— 6,0	0	0	31	48
Lovrenc na Pohorju . . .	— 40	— 60	— 70	— 170	— 7,7	1	0	31	140
Selnica ob Dravi	— 18	— 12	— 24	— 44	— 6,4	1	0	31	104
Lovrenc na Drav. polju . .	— 40	— 45	— 45	— 130	— 7,9	0	0	31	110
Cezanjevci—Ljutomer . .	— 30	— 30	— 40	— 100	— 7,3	0	0	31	67
Bučkovci—Videm ob Ščavnici	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Prosenjakovci—M. Sobota .	— 50	— 50	— 50	— 150	— 5,3	0	0	31	103
M. Polana—Lendava . . .	— 30	— 40	— 45	— 115	—	0	0	31	81
Svibnik—Črnomelj	— 40	— 50	— 50	— 140	— 7,1	0	0	31	63
Iška vas	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Škofije pri Kopru	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pušča—Bistra	— 40	— 70	— 70	— 180	— 5,8	0	0	31	65
Povpreček	—	—	—	— 54,5	—	—	—	—	—

V TISKOVNI SKLAD

Slovenskega čebelarja so letos že darovali: S. Z. Ljubljana 1000 din, Pavel Pivk iz Zirov 500 din, Josip Kobal iz Ljubljane 1000 din, Valentin Benedičič iz Vižmarjev 1000 din, Alojz Drešar iz Vodice 1995 din, Čebelarsko društvo Radovljica 5000 din in Čebelarsko društvo Gornja Radgona 10.000 din. Vsem darovalcem se zahvaljujemo z željo, da bi jih posnemali tudi drugi.

OBVESTILO

Po sklepu občnega zbora čebelarskega društva Tolmin obveščamo čebelarje, ki nameravajo pripeljati čebele na pašo na območje našega društva, naj nam to predhodno sporoče. V prijavi naj navedejo kraj, čas in število panjev, prilože pa naj tudi potrdilo o zdravstvenem stanju čebel. Le tako bomo lahko panje pravilno razporedili in smotrno izkoristili pasišča. Društvo bo nudilo čebelarjem vsestransko pomoč, da bi bi uspeh čim večji.

Odbor ČD Tolmin

NAŠA RADIJSKA PREDAVANJA

bodo odslej vsak mesec po dvajsetem in sicer vselej ob 12.15.

24. marca bo predaval tov. Vladi Martelanc o pomladanskih opravilih pri čebelah, okrog 24. aprila pa tov. Edi Senegačnik o vzreji najboljših čebel.

POGAČE

za krmljenje na zalego naročajte pri podjetju Agromel, obrat Podsmreka p. Višnja gora, ali pa pri Agromelu v Ljubljani, Komenskega ul. 12. Cena je 270 din za kilogram, franko proizvajalec. V obratu Podsmreka lahko nabavite tudi rabljene AŽ-panje, položke in Tomažkove panje. Cena je od 1000 do 7000 din. Panje je treba osebno prevzeti.

KUPIM

80 naseljenih AŽ-panjev 11 oz. 10/sat Blagoja Popovski, Skopje, Ulica »762« br. 12, ul. II, stan 18.

KUPIM

večji čebelnjak, tehtnico in prazne AŽ-panje novejšega sestava. Živa Tabački, Zrenjanin, Žarka Zrenjanina 88.

KUPIM

naseljene kranjiče. Uršič, Zgornje Gameljne 29.

KUPIM

čebelarsko tehtnico. Zupančič Blaž, Spodnja Besnica 10, pošta Zgornja Besnica.

KUPIM

točilo za med. Javornik, Ljubljana, Jurčkova pot 75.

KUPIM

več štirisatnih prašilčkov ali rezervnih družin brez panjev. Marković, Zagreb, Viška 1.

PRODAM

28 praznih AŽ-panjev, točilo, prenosljiv čebelnjak in drugo čebelarsko orodje. Košir, Grosuplje 170.

PRODAM

čebelnjak za 27 AŽ-panjev in uvoženo točilo. Čebelnjak je nad Kranjem razstavljen. Hrovat, Maribor, Smetanova 54.

PRODAM

približno 15 dobro ohranjenih in naseljenih AŽ-panjev čebel. Martin Čepon, Jesenice, Zgornji Plavž 9.

PRODAM

za polovično ceno, 52 rabljenih dobro ohranjenih panjev matičnjakov za 4 prašilčke. Franc Markelj, Petkovškova 4, Vrhnika.